

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської філології і перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Рольові архетипи в українськомовних
перекладах роману Сола Беллоу Herzog ‘Герцог’»

Студентки групи МПа 01-20
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми Перекла-
дознавство: професійно-орієнтований пере-
клад (англійська мова і друга іноземна мо-
ва)
за спеціальністю 035 Філологія
Житник Марії Олексіївни

Допущена до захисту
«___»_____ 2021 року

Завідувач кафедри англійської філології
та перекладу імені професора
І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Кравченко Н.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Role archetypes in Ukrainian translations of

Saul Bellow's novel “Herzog””

Group MPa 01-20
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (Eng-
lish and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Mariya Zhytnyk

Research supervisor:
N.K. Kravchenko
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2021

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і перекладу
імені професора І. В. Корунця

Затверджую:
Завідувач кафедри англійської філології
і перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2020 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студентки II курсу МПа 01-20 групи факультету перекладознавства КНЛУ
Житник Марії Олексіївни

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи «Рольові архетипи в українськомовних перекладах роману Сола Беллоу Herzog ‘Герцог’»

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор Кравченко Н.В.

Дата видачі завдання “10” вересня 2020

р. _____

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2020 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2020 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2020 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2021 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2021 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2021 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	05 жовтня 2021 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2021 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2021 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студентки П курсу групи МПа 01-20 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Житник Марії Олексіївни

(ПІБ студента)

за темою «Рольові архетипи в українськомовних перекладах роману Сола Беллоу Herzog ‘Герцог’»

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота Житник М.О. може бути (не може бути)
(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

_____ (ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2021 рік

**РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студентки II курсу групи МПа 01-20 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно) , перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Житник Марії Олексіївни _____

(ПІБ студента)

за темою «Рольові архетипи в українськомовних перекладах роману Сола Беллоу Herzog ‘Герцог’»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ” _____ 2021 р

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ РОЛЬОВИХ АРХЕТИПІВ ТА МОВНИХ ЗАСОБІВ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	3
1.1 Рольові архетипи як лінгвістичне явище.....	3
1.2 Дослідження питання перекладу рольових архетипів	10
1.3 Особливості дискурсу англомовної психологічної прози	16
Висновки до I розділу	22
РОЗДІЛ 2	
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИРАЖЕННЯ РОЛЬОВИХ АРХЕТИПІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ СОЛА БЕЛЛОУ «ГЕРЦОГ» (SAUL BELLOW "HERZOG")	24
2.1 Дослідження реалізації рольового архетипу жінки в романі	24
2.2 Аналіз реалізації рольового архетипу чоловіка в романі	29
2.3 Порівняльний аналіз реалізації архетипу жінки та чоловіка в романі ..	34
Висновки до II розділу	39
РОЗДІЛ 3	
АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ РОЛЬОВИХ АРХЕТИПІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ СОЛА БЕЛЛОУ «ГЕРЦОГ» (SAUL BELLOW "HERZOG")	41
3.1 Використання еквівалентного перекладу рольових архетипів	41
3.2 Лексичні трансформації в ході перекладу рольових архетипів	47
3.3 Застосування граматичних трансформацій в ході перекладу рольових архетипів	54
3.4 Лексико-граматичних трансформацій в ході перекладу рольових архетипів	61
Висновки до III розділу	65
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТОК.....	75
SUMMARY.....	89

ВСТУП

Дипломна робота присвячена дослідженню особливостей вираження та перекладу рольових архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»). Гендерні ролі викликають багато суперечливих питань протягом століть. Проте, всі протиріччя зводяться до розуміння того, що жінки та чоловіки відіграють у суспільстві різні ролі, що вимагає від них наявності тих чи інших рис характеру та властивостей.

Досліджень, у яких подавалася б інформація про особливості вираження та перекладу рольових архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»), в сучасній лінгвістиці ще не здійснювалося.

Тому **актуальність дипломної роботи** визначається необхідністю встановлення особливостей вираження та перекладу рольових архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

Теоретичним підґрунтям роботи стали роботи таких дослідників, як: А. О. Агєєва, С. А. Базікян, О. В. Барсукова, Ф. С. Бацевич, Г. Б. Бедненко, А. Ю. Большакова, Т. В. Ведернікова та інші.

Об`єкт дослідження – рольові архетипи в сучасних лінгвістичних та перекладознавчих дослідженнях.

Предмет дослідження – особливості вираження та перекладу рольових архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

Мета роботи – проаналізувати специфіку вираження та перекладу рольових архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- Висвітлення поняття рольових архетипів у сучасних лінгвістичних студіях
- Вивчення перекладацького аспекту рольових архетипів;
- Дослідження особливостей дискурсу англomовної психологічної прози;

- Аналіз способів вираження архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»);
- Дослідження способів перекладу архетипів роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog») українською мовою.

Методи дослідження – аналіз, синтез та узагальнення інформації, дефініційний метод. В практичній частині роботи було застосовано метод суцільної вибірки, метод компонентного аналізу, метод порівняння, метод статистичного аналізу.

Теоретична цінність дипломної роботи полягає в тому, що в ній представлено методологічну базу для виокремлення ключових аспектів рольових архетипів, їх перекладу.

Практичне значення отриманих результатів пояснюється тим, що вони можуть бути використані під час читання лекцій, написання рефератів студентами філологічних спеціальностей, а також укладання словників-довідників.

Матеріалом дослідження послугував корпус із 100 прикладів, отриманих у результаті суцільного вибирання з роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ РОЛЬОВИХ АРХЕТИПІВ ТА МОВНИХ ЗАСОБІВ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

1.1 Рольові архетипи як лінгвістичне явище

Наразі, поняття архетипу знаходиться у фокусі дослідників, з огляду на невизначеність поняття та спірність визначень, сформованих дослідниками. Архетип розглядається з точки зору психології, філософії, літературознавства, лінгвістики, мистецтвознавства, тощо.

Розглянемо поняття терміну «архетип» в контексті лінгвістичних досліджень та мовної особистості. Термін «архетип», запропонований швейцарським психоаналітиком Карлом Густавом Юнгом, набув широкого поширення в сучасній науці. Ним користуються філософи [41], психологи [19; 39], літературознавці [15; 24; 31; 48; 12] лінгвісти [28; 47; 26] мистецтвознавці [14]. Проте, єдиного погляду на природу архетипу і його функції досі не існує. Сам К. Г. Юнг розуміє під архетипами первісні образи («*primordial images*» [55, с. 67]), які є елементами колективного несвідомого. Будучи спадщиною найдавніших етапів розвитку людської психіки, вони мають підвищену емоційність, представляючи собою найпотужніші згустки психічної енергії. Репрезентуючи собою найсильніший заряд психічної енергії, архетипи здатні певним чином направляти людську поведінку, що дозволяє Юнгу і його учням говорити про них як про певні поведінкові схеми, об'єднані загальним типом емоційного переживання, – «*common inherited patterns of emotional and mental behaviour*» [54: 304].

Кожен архетип, на думку К. Юнга і його послідовників, володіє унікальними характеристиками. Розглянемо найбільш актуальні з них:

1. Динамічність. Поняття архетипу часто пов'язують з поняттям інстинкту: так, на думку К. Юнга, образи та ідеї архетипу спонукають людей

до певних дій та поведінки. Філософ В. Момджян говорить про те, що людина навчилася «думати» і аналізувати інформацію саме завдяки появі в її уяві архетипного образу. Таким чином, архетип володіє провідною функцією інстинкту – заклик, спонукання до дії [54: 307].

2. Сталість взаємодії архетипів один з одним. Архетипічні образи ніколи не проявляються поодиноці, в одному, конкретному втіленні. Тільки при постійній взаємодії, можливе розкриття повного їх сенсу.

3. Споконвічна нейтральність архетипу. Архетип, за своєю сутністю, не представляє ані добро, ані зло, він реалізується і в тому, і в іншому контексті.

4. Емоційна забарвленість архетипу. Коли колективно утворений зміст архетипу активізується, він набуває сенсу особистого, потаємного переживання. При цьому, дія архетипу може характеризуватися не тільки, як божественна і позитивна, але і як диявольська, негативна. Штучно створений соціальний контекст може призвести до втрати індивідуалізованого сенсу для окремої людини. Прагнення людини до надання колективним образам особистого сенсу К. Юнг назвав імагінацією – коли особистісні переживання і враження, взаємодію з архетипними праобразами, створюють «імаго», тобто стереотипними образами. Наприклад, імаго, що породжується архетипом «мати», крім соціального значення, що представляє справжню матір, також має загальне, культурне значення – мати всього людства, колективні риси якої проектуються на риси реальної матері [54: 309].

5. Трансцендентність. Архетип, в першу чергу, є матерією несвідомого і тільки потенційно може стати усвідомленим, надати змісту соціально і культурно впізнавані форми [5: 17]. Даний підхід також представлений в роботі О. В. Шустрової. Автор статті вказує такі важливі риси архетипів, як вплив на емоції людини, набуття архетипом властивостей концепту і символу при відображенні у свідомому, наявність і позитивних, і негативних аспектів, тощо [51: 40].

Незважаючи на наявність універсальних характеристик, К. Юнг і його послідовники завжди відзначали, що неможливо вказати точну кількість ар-

хетипів. Вони варіюються в залежності від культури, мови, самої особистості. Дослідники також не представили повного, уніфікованого визначення поняття «архетип».

С. С. Аверинцев, викладаючи основні положення К. Юнга, характеризує архетипи як беззмістовні конструкти, що знаходять значення і емоційну характеристику, лише реалізуючись на рівні свідомості у вигляді тих чи інших образів. Звертаючи свій погляд на культуру як на безмежне поле буття і трансформації архетипів, дослідник вказує на фігуру автора, який відповідає лийний за те, яке втілення отримає архетип в рамках його твору (АВ: 207).

Великий внесок у теорію архетипу вніс Є. М. Мелетинський. Дослідження міфології привело його до поняття архетипу як основоположного елемента фольклорної та міфологічної типології. Науковець робить наголос не на окремих архетипах, а на архетипових мотивах і сюжетах; більш того, виводить архетип з кола суто психологічних понять і розглядає «літературно-міфологічний архетип», а культуру представляє як процес становлення свідомості «в плані співвідношення особистості і соціуму» [36: 7].

У лінгвістиці загалом уже утвердилося поняття архетипного символу. «Архетипний клас символів включає ті, що мають однакове або схоже значення для переважної більшості, якщо не для всього людства» [46: 98], з-поміж яких дослідник виділяє такі: “небесний батько”, “земля – мати”, “світло”, “кров”, “верх – низ”, “вісь колеса”. Як слушно відзначає вітчизняний науковець О. Донченко, сучасну «архетипну парадигму викликали до життя потужні глобалізаційні тенденції, бо саме архетипи мають надкультурні й позачасові змісти трансперсонального, всезагального психічного» [23: 170]. Спираючись на коментарі О. Донченко, ми можемо погодитись з тим, що архетипи – це кумулятивні уявлення про світ і життя в ньому людини, які не залежать від рівня наявних сьогодні знань.

В. Н. Топоров, об'єднавши поняття «міф», «символ», архетип «в одне поняття, вищий клас універсальних модусів буття в знаку», робить спробу пов'язати архетип біопсихологічного спрямування з архетипом культурним,

окреслюючи модель розвитку архетипу і його входження в сферу культури [45: 58].

Наразі, дослідженням феномена архетипу займається також і О. Ю. Большакова, однією з основних тез якої є ідея про розмежування поняття «архетипу» з багатьма суміжними поняттями, такими, як «символ», «міф». О. Ю. Большакова розглядає структурні особливості архетипу, моделі архетипових опозицій та ін. Дослідниця формулює своє розуміння архетипу як комунікативної, самовідтворюваної «наскрізної» моделі з функцією ідентифікації якоїсь семантичної сутності [14 :47].

У лінгвістиці, архетип визначається також і через концепт. «У ряді різних констант, архетип являє собою первинний концепт, який надає детермінуючий вплив на розвиток людської цивілізації. Поняття архетипу не зводиться до концепту. Якщо концепти здатні проявляти себе більш конкретно, то архетипи виражають більш загальні, фундаментальні властивості» [55].

Ю. С. Степанов дає розгорнуте пояснення феномена «концепт», дуже схоже з уявленнями дослідників про архетип. Науковець вказує на схожість «концепту» і «поняття», але пов'язує концепт зі сферою культурології, в той час як поняття, за його словами, – приналежність логіки і філософії [44: 43].

Архетип може використовуватись в різних контекстах. Так, один інваріант архетипу може мати кілька варіантів репрезентації. Реалізуючись в творчості різних авторів, архетип набуває різних змістів, зберігаючи при цьому центральне ядро. Саме його незмінність забезпечує високий рівень стійкості моделі архетипу, яка несе в собі традиції та архаїчну семантику [32: 30].

Інваріантна природа архетипу, його здатність до актуалізації у мовленні індивідів дають підставу вважати архетип основним елементом колективного несвідомого. Це такий варіант свого роду колективного підсвідомого, який існує до конкретного нового тексту, незалежно від волі автора, який є провідником архетипу з підсвідомого рівня об'єктивно-психологічного буття в сферу художньої реальності [1: 30]. Існує багато способів висловити або відтворити архетип, найбільш поширені з них – сни, міфи і казки. У цих осо-

близьких областях діяльності свідомості архетип знаходить відчутну форму і втілений в дії. Об'єктом вивчення лінгвістики є не самі архетипи як феномени психологічного порядку, а елементи мови, які виражають їх – концепти, визначені в мовній формі – словах. Архетипи знаходять відображення в мові в метафорах, метонімії, фразеологізмах, порівняннях.

Одним із аспектів аналізу архетипів колективного несвідомого, який, на нашу думку, варто більш послідовно дослідити, – має бути пов'язаний з таким поняттям, як символ. Основні критерії виділення символів є загально-відомими, з-поміж яких [43: 18]:

- 1) схожість за асоціацією;
- 2) полісемантичність;
- 3) контекстна зумовленість символу (кожен контекстуальний рівень допомагає виявити як збереження, так і втрату певних символічних значень,;
- 4) ритуально-магічна і культурна зумовленість (виникнення символів пов'язане з появою перших елементів культури;
- 5) антропоцентричність (символізація задана людині через суспільство, підлягає його психологічним і соціальним настановам і самостійно активно їх виявляє) [55: 7].

В нашому дослідженні, увага буде сфокусована на рольових архетипах, що зумовлене тематикою роботи. Так, наявність рольових архетипів, прив'язаних до характеру конкретного божества, була відзначена ще К. Г. Юнгом [54]. На основі досліджень К. Юнга, дослідниця Г. Б. Бедненко виокремлює наступні вісім жіночих архетипів:

1. Деметра – мати милостива, щедра;
2. Кора-Персефона – юна дівка, жертва, господиня підземного царства;
3. Афінна – неприступна дівка, стратег і тактик;
4. Артеміда-вічна дівка, суперниця чоловіків, мстива мисливиця;
5. Афродіта – втілення любові і краси, муза художників і поетів;
6. Гера – вірна і ревнива дружина, світська жінка;

7. Гестія – жінка, що віддає перевагу самотності, присвятила себе іншому сенсу;

8. Геката – сваха, жартівниця, чаклунка і посередниця [11].

Дослідниця зазначає, що жінка може змінювати провідні архетипи з необхідністю, власною волею та бажанням: так, вступ в шлюб активізує Геру, вступ до вищого навчального закладу – Афіну, повернення додому до мами – Кору, любовні пригоди – Афродіту. Для жінки, «вірність богині» пов'язана більше з душевним станом і настроєм. Проте, дослідниця зазначає, що не кожна жінка одного типу (наприклад, Афіна – Персефона) може дозволити собі все те, що любить і вміє робити жінка зовсім іншого характеру (наприклад, Афродіта – Гера).

Також, Г. Б. Бедненко виокремлює 9 чоловічих архетипів [10], які представлено особистостями наступних олімпійських богів:

1. Аполлон: законник, спортсмен, артист, улюблений син матері, вірний син батька, дуже привабливий чоловік, раціональний, принциповий, тактик, теоретик, перфекціоніст, охайний і гидливий, ревізор, згубник, містик, мізантроп.

2. Гермес – хитрун, спритник, посередник, символ невизначеності і мінливості в шлюбі, веселий і безтурботний, незібраний, безвідповідальний, торговець, безпринципний, аморальний, суперечливий, мандрівник.

3. Арес – борець, солдат, суперник, нелюбимий син батька, хоробрий, рішучий, хвалькуватий, самовпевнений, суперник, вірний, з почуттям власної правоти, чітко ділить людей на «своїх» і «чужих», покликаний захищати слабких, вміє контролювати емоції, дотримується ієрархії відносин, живе за статутом і контролює поведінку інших, домінант в міжстатевих відносинах.

4. Гефест – телепень, винахідник, одинак, простак, ізгой, майстер на всі руки, обдарований експериментатор, суперник, розчарований в людських відносинах, може віддати перевагу їм спілкування з тваринами – дружнє і, на його думку, партнерське, або ж, перебування наодинці з інноваційними ви-

находами, вулкан – йому властиві спалахи люті і гніву, прагне знайти місце для самореалізації [10].

5. Діоніс – харизматичний лідер, екзальтований коханець, романтичний п'яниця, йому притаманні спонтанність і схильність до гри, бунтар проти світового порядку, безумець, екстравагантний, схильний до чуттєвих задоволень, саморуйнівник, духовно мандруючий.

6. Зевс – батько, начальник, узурпатор, влада – мета життя, має харизму, задатки великого правителя, схильний до насильства заради влади, політично безпринципний, лояльний батько, має безліч коханок, жадібний, корупціонер, відчуває вседозволеність.

7. Прометей – революціонер, ідеолог, заступник, стратег і тактик, політичний гравець.

8. Посейдон – вождь, ватажок, отаман, конкурент, рішучий, незалежний, наполегливий, мстивий, підприємець, щедрий і марнотратний, неформальний лідер, хижак, пірат, власник, переможець, марнославний, ватажок, розгульний, схильний до зміни жінок [10].

9. Аїд – таємний володар, відлюдник, тіньова фігура, дивний, потайний, аскет, чаклун, творчо обдарований, меланхолійний, містик, ізгой, вірний спільності.

Таким чином, було з'ясовано, що під наразі, під архетипом розуміють накопичені уявлення індивіда про світ і життя, які не залежать від рівня наявних сьогодні знань. Об'єктом вивчення лінгвістики є не самі архетипи як феномени психологічного порядку, а елементи мови, які виражають їх – концепти, визначені в мовній формі – словах.

1.2 Дослідження питання перекладу рольових архетипів

Питання перекладу рольових архетипів не досліджувалось в лінгвістичних розвідках. Сучасні дослідники розглядають сутність поняття архетипу, засоби його реалізації, його відмінності від поняття концепту, проте, проблема перекладу рольових архетипів не піднімалась у вітчизняній науці раніше. Зазначимо, що відтворюючи рольові архетипи, перекладачеві необхідно спрямовувати свою увагу на збереження адекватності, з огляду на те, що вони можуть бути реалізовані за допомогою широкого ряду лінгвістичних засобів: метафор, метонімії, реалій, порівнянь, тощо.

Існує ряд якісних перетворень, що дозволяють зберегти адекватність перекладу на рівні цілого тексту, такі перетворення називаються перекладацькими трансформаціями (заміни, перестановки, опущення, додавання, вибір іншої лексеми, граматичні категорії, конструкції всього пропозиції, фрази, вислови) [29: 51]. «Для досягнення адекватності при перекладі з однієї мови на іншу перекладач використовує мовні засоби іншої мови і відповідні прийоми і методи.

Лексичні, граматичні, стилістичні та інші відмінності мови оригіналу та мови перекладу обумовлюють необхідність застосування трансформацій (замін) при перекладі» [29: 52]. Однак такі якісні перетворення, або трансформації, можуть здійснюватися на всіх рівнях, від фонем до цілого тексту, що актуалізує розгляд такого поняття, як «одиниця перекладу»

Термін «трансформація» зустрічається в роботах таких вчених, як А. Д. Швейцер, Я. І. Рецкер, Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, В. С. Виноградов, З. Є. Роганова, В. В. Алімов, Р. К. Міньяр-Белоручев, Г. Абраменко, І. М. Тетерукова та ін. Думки вчених розходяться щодо трактування поняття «перекладацька трансформація» і виділення видів цього явища. Так, дослідники дають такі визначення терміну «перекладацька трансформація»:

1) «численні і якісно різноманітні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності (адекватності) перекладу всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов» [8];

2) «термін «трансформація» використовується в перекладознавстві в метафоричному сенсі. Насправді, мова йде про ставлення між вихідними і кінцевими мовними виразами, про заміну в процесі перекладу однієї форми виразу іншою [50: 118];

3) «відхід від використання ізоморфних засобів в обох мовах» (ізоморфні засоби – це системні еквіваленти, що характеризуються однаковим денотативним значенням граматичною однотипністю; при наявності міжмовного системного еквівалента слід застосовувати дослівний переклад) [17];

4) зміна «формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі» [37];

5) «перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у вказаному сенсі. І, оскільки перекладацькі трансформації здійснюються з мовними одиницями, що мають як план змісту, так і план виразу, вони носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення початкових одиниць» [30].

Розглянемо, які види перекладацьких трансформацій можуть бути застосовані в ході перекладу архетипів мовної особистості. У роботах В. М. Комісарова названі такі види трансформацій, як лексичні (транслітерація, перекладацьке транскрибування, калькування, деякі лексико-семантичні заміни), граматичні (граматичні заміни і членування речення) і комплексні (експлікація або описовий переклад, антонімічний переклад та компенсація) [72].

Вітчизняний науковець С. Є. Максимов виокремлює такі трансформації, як:

- Лексичні трансформації, які включають в себе формальні (практичне транскрибування, транслітерація, традиційна фонетична або графічна передача лексеми, калькування) та лексико-семантичні трансформації

(генералізація, конкретизація, диференціація, модуляція, компенсація, цілісне перетворення).

- Граматичні трансформації, які включають в себе: нульову трансформацію, перестановки, заміну частин мови, додавання, опущення.
- Лексико-граматичні трансформації, які включають в себе: антонімічний переклад, контекстуальні заміни [34: 128–132].

А. Д. Швейцер акцентує увагу на лексичних перекладацьких трансформаціях, виділяючи чотири їх різновиди:

1) трансформації на компонентному рівні семантичної валентності (замінb);

2) трансформації на рівні прагматичному (перекладацькі компенсації, заміна тих чи інших стилістичних засобів іншими, заміна алюзій на аналогічні, пояснювальний переклад);

3) трансформації на референційному рівні (конкретизація, генералізація, заміна реалій та ін.);

4) трансформації на рівні стилістичному – компресія і розширення [50, с. 128].

З чого можна зробити висновок, що його пріоритетом були лексичні трансформації.

Я. І. Рецкер схиляється до подвійної класифікації трансформацій:

1) граматичні трансформації у вигляді заміни частин мови або членів речення;

2) лексичні трансформації (конкретизація, генералізація, диференціація значень, антонімічний переклад та ін.) [42: 33].

Р. К. Міньяр-Белоручев виділяє три види трансформацій: лексичні, граматичні та семантичні. До першого виду (лексичні трансформації) дослідник відносить прийоми генералізації і конкретизації, до другого (граматичні трансформації) – заміну частин мови і членів речення, об'єднання речень або їх членування, до третього (семантичні трансформації) – метафоричні, сино-

німічні, метафоричні заміни, логічний розвиток понять, антонімічний переклад та прийом компенсації [37: 105].

Найменування видів перекладацьких трансформацій у працях Л. С. Бархударова значно відрізняється від термінології інших дослідників. Так, учений виділяє чотири типи перетворень, або трансформацій: перестановки, заміни, опущення і додавання [8].

1. Лексичні перекладацькі трансформації

У своїй роботі «Курс перекладу» Л. К. Латишев визначає лексичні трансформації як «відхилення від словникових відповідностей» [33].

В лексичних системах англійської та української мов спостерігаються розбіжності, які проявляються в типі смислової структури слова. Будь-яке слово, тобто лексична одиниця, – це частина лексичної системи мови, чим і пояснюється своєрідність семантичної структури слів у різних мовах, тому суть лексичних трансформацій полягає в заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) мови оригіналу лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами» [33].

Одним з факторів, внаслідок якого потрібні здійснення лексичних трансформацій, є різниця в смисловому обсязі слова, так як слова з абсолютно ідентичною семантикою в мові оригіналу та мові перекладу – відсутні.

Найчастіше, при наявності декількох значень одного слова співпадає перший лексико-семантичний варіант (ЛСВ), або їх основне значення, а далі список значень окремих слів по відношенню до іншої мови може бути ширше [3: 40].

До видів лексичних трансформацій відносяться: розшифрування, транслітерація, калькування, лексико-семантичні заміни, які включають в себе генералізацію, конкретизацію та модуляцію.

Розшифрування – це один із способів перекладу лексичних одиниць шляхом відтворення її форми за допомогою букв мови перекладу, при якій відтворюється звукова форма іншої мови, в той час як транслітерація є до-

силь формальним процесом: букви алфавіту мови оригіналу замінюються буквами алфавіту мови перекладу за певними правилами.

Наступним з варіантів лексичної трансформації є калькування – прийом, при якому переклад лексичної одиниці відбувається шляхом заміни її складових частин (морфеми або слова) їх лексичними відповідностями в МП. Завданням калькування є створення нового слова або стійкого словосполучення в мові оригіналу, яке б копіювало структуру вихідної лексичної одиниці на лексичному, фразеологічному або семантичному рівні.

Такі типи лексичних заміни, як «генералізація» і «конкретизація», є протилежними один одному, так як за допомогою генералізації здійснюється заміна вихідної одиниці з більш вузьким значенням одиницею з більш широким значенням, в той час як поняття конкретизації передбачає заміну слова чи словосполучення мови оригіналу з більш широким предметно-логічним значенням на слово або словосполучення з більш вузьким значенням.

До модуляції відносяться заміни слова або словосполучення, значення якого можна вивести логічним шляхом із значення одиниці мови оригіналу, при цьому значення слів оригіналу і перекладу пов'язані логічними причинно-наслідковими відносинами, які безпосередньо залежать від контексту [50: 140].

2. Граматичні перекладацькі трансформації

Вчені, які займалися проблемами перекладу, такі як Л. С. Бархударов, Я. М. Рецкер, А. Д. Швейцер, С. В. Тюленев, Т. О. Казакова та ін., розглядали питання розбіжності граматичної структури мов і яким чином це ускладнює роботу перекладача. При зіставленні граматичних категорій і форм англійської і української мов, виявляються наступні явища:

- 1) відсутність тієї чи іншої категорії в одній з мов;
- 2) частковий збіг;
- 3) повний збіг.

Необхідність в граматичних трансформаціях виникає лише в першому і другому випадках.

3. Лексико-граматичні перекладацькі трансформації.

В основі лексико-граматичних трансформацій лежать граматичні та власне лексичні трансформації. До лексико-граматичних трансформацій відносять: антонімічний переклад, компенсацію, смисловий розвиток і цілісне перетворення.

Антонімічний переклад застосовується, щоб уникнути можливого конфлікту між лексичною і граматичною сполучуваністю мовних одиниць у вихідній і мові перекладу. Сутність його полягає в заміні значення мови оригіналу протилежним за значенням засобом вираження в мові перекладу.

Відбувається заміна стверджувальної форми в оригіналі на негативну форму в перекладі, або навпаки, супроводжується заміною однієї лексичної одиниці на одиницю з протилежним значенням.

Компенсація застосовується у випадках, коли певні елементи тексту мовою оригіналу не мають еквівалентів в мові перекладу і не можуть бути передані її засобами; в цих випадках, щоб заповнити («компенсувати») семантичну втрату, викликану тим, що та чи інша одиниця мови оригіналу залишилася неперекладена або не повністю перекладена (не у всьому обсязі свого значення), перекладач передає ту ж саму інформацію іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі. Особливо компенсація використовується в тих випадках, коли потрібно передати лінгвістичні особливості оригіналу, до яких часто неможливо підібрати відповідники (наприклад, гра слів) [30: 100].

Модуляція (смисловий / логічний розвиток) – заміна слова / словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці, а значення слів оригіналу і перекладу пов'язані логічними причинно-наслідковими відносинами.

Цілісне перетворення – це перетворення як окремого звороту мови, так і всього речення, яке при цьому здійснюється не за елементами, а цілісно [30: 101].

4. Синтаксичні трансформації. Трансформації на рівні синтаксису неминучі внаслідок специфіки синтаксису як англійської, так і української мови. До них можна віднести: заміна типу речення; членування речення; еліпс; декомпресія; компресія; об'єднання речення [30, с. 102].

1.3 Особливості дискурсу англомовної психологічної прози

Дискурс англомовної психологічної прози знаходиться у фокусі дослідження таких науковців, як Н.Ю. Жлуктенко, Л.О. Гінзбург, І. В. Страхова, А. Б. Єсіна, В. В. Компанійця, Б. М. Проскурніна. Окремі аспекти психологізму висвітлені в підручниках і посібниках В.А. Кухаренка, В. Е. Халізева, К. А. Долініна, під ред. Н.Д. Тамарченко. Проте, Т. В. Ведернікова [16: 90] констатує певне відставання літературної теорії, зокрема у вітчизняному літературознавстві, у сфері аналізу психологізму в сучасній англомовній літературі, з огляду на невелику кількість досліджень теоретичних та практичних аспектів англомовної психологічної прози.

Англомовна психологічна проза характеризується певними особливостями. Так, до найбільш характерних її особливостей можна віднести наявність в текстах психологічної прози психологізмів – термінів, які відносяться до психологічної сфери та номінують психологічні поняття. Отже, відносна точність, як характеристика психологічних текстів, полягає в широкому вживанні спеціалізованої лексики і термінології.

Наразі, термінологія психологічних текстів являє собою штучно створений пласт лексики, кожна одиниця якого обмежена у вживанні і здатна розвиватися. Термін, як лексична одиниця, пов'язана з конкретним поняттям в даній галузі знання, в якій всі терміни пов'язані в сувору систему. Як вже зазначалось раніше, стрімкий розвиток науки призводить до того, що на базі одного слова можуть формуватися терміни у різних областях знань. У такій ситуації неминуча міжгалузєва омонімія.

Виділити термін серед спеціальної лексики можливо завдяки її стратифікації. Вся спеціальна лексика поділяється за типами, і термін є основною спеціальною лексичною одиницею, так як інші спеціальні лексичні одиниці зазвичай порівнюють саме з терміном.

Слово є основною одиницею мови, термін – основною спеціальною лексичною одиницею. Тому для визначення статусу терміну багато вчених розглядають його взаємовідношення зі словом. Для початку зазначається, що термін спочатку відноситься до загальної класу лексичних одиниць, його приналежність до спеціальної лексики можна назвати його специфічною рисою, яка обумовлена співвідношенням і опозицією з загальноживаною лексикою [21: 24].

Співвідношення термінів і загальноживаної лексики також пов'язане з різним ставленням до термінології з боку інженерів і лінгвістів. Деякі вчені протиставляють їх, а деякі ігнорують відмінності між ними. Ця двояка ситуація пояснюється тим фактом, що в спеціальній лексиці можна зустріти терміни, які за формою збігаються з побутовою лексикою (*adaptation, addiction*) і які різко відрізняються (*deviation, apperception*). Їх співвідношення варіюється в залежності від предметної області психологічних текстів.

Предметна область психологічних текстів має свою специфіку, проте термінологія, використовувана в цій області, може мати спільні риси, оскільки формується на базі однієї мови і підкоряється загальним мовним законам. Ключовими поняттями термінологічної роботи є «термін» і «термінологія». Одним з перших тлумачень слову «термін» дав Д. Н. Ушаков: «Термін – 1) У формальній логіці – поняття, виражене словом (філос.); 2) Слово, що є назвою певного поняття, спеціальне слово і вираз, прийняте для позначення чого-небудь у тій чи іншій середовищі, професії» (УТ: 689).

Таке тлумачення було представлено в 30-х роках, коли вивчення термінології тільки починалося. Воно не відображає ситуацію, при якій єдиного тлумачення не існувало. Логіки розглядали термін як будь-яке слово, але за умови, якщо йому дана чітка дефініція. Філософи ставили формальний знак

рівності між терміном і дефініцією. Лінгвісти, навпаки, не бачили рівності між ними, оскільки термін – назва поняття, дефініція – його тлумачення. Соціологи розглядали термін як будь-яке спеціальне слово, яке пов'язане з наукою і яке не обов'язково має бути дефініцією. Всі ці підходи характеризують відсутність суворого і єдиного визначення.

Вивчивши варіанти визначення «терміну» різними вченими, ми прийшли до висновку, що у кожного свій підхід до формулювання. Більшість вчених намагаються описати його, згадуючи його характерні ознаки. Інші дослідники виділяють термін шляхом його протиставлення іншій одиниці мови [49: 7].

Терміносистема психологічних текстів складається з декількох груп термінів: базові терміни, основні терміни, похідні і складні терміни. Текст наукової комунікації суворий, і підпорядковується певним правилам. Однією з основних характеристик наукової комунікації є наявність широкого пласта спеціальної лексики, і терміну, як основної її одиниці. Термінологічна лексика сфери відновлювальної енергетики ділиться на кілька «шарів», між якими можна виділити специфічні риси.

1. Перший та найбільш «об'ємний» шар – це загальнонаукові терміни, які не закріплені за даною сферою діяльності і використовуються в різних областях знань. Вони належать до наукового стилю мови в цілому: *experiment, reaction, progress* і т. д.

2. Другий шар – спеціальні терміни. Вони закріплені за даною науковою дисципліною. За словами Ш. Баллі, такі терміни «є ідеальними типами мовного вираження, до яких неминуче прагне наукова мова» [6: 251].

Термінологічна лексика дуже інформативна. Тому в сфері психологічних текстів термінів незамінна. За допомогою термінів коротко і точно формулюються думки. Однак це не означає, що тексти, які належать до даної сфери, складаються лише з одних термінів. Їх кількість у психологічних текстах є неоднаковою. Частотність вживання термінів залежить від багатьох факторів, таких як характер викладу, адресант. Але незалежно від кількості

термінів у текстах, один факт залишається ясным: сфера психології характеризується вживанням термінологічної та спеціальної лексики, причому з кожним днем міжнародна термінологія займає все більше місця.

Терміни є не просто інформативними, вони несуть основне семантичне навантаження. Одним з основних ознак властивих терміну є його однозначність. Кожен термін отримує одне значення, тобто з самого початку він набуває тієї однозначності, до якої в загальнонародній мові слова приходять лише в результаті їх реалізації в контексті. Однозначність терміну допомагає йому отримати незалежність від контексту.

Терміну характерна співвіднесеність з конкретним визначенням, а значить, незалежно від контексту, він буде зрозумілий. Однак не можна стверджувати про повну незалежність терміну від контексту, так як при наявності полісемії, тільки контекст допоможе нам з розумінням [49: 24]. Однозначність терміну визначається ще й тим, що він знаходиться не тільки в лексичній системі мови, але в системі понять сфери відновлювальної енергетики.

Функціонуючи в межах однієї області, термін вступає у взаємодію з іншими термінами-поняттями цієї науки і, таким чином, опиняється немов в подвійній системі відносин: загальномовної та спеціально наукової. Все це сприяє розвитку однозначності терміну.

Спеціальні поняття мають чіткі межі. Ці межі встановлені визначенням або дефініцією терміну. Тому дефінованість є важливим елементом виділення спеціальної лексики з буденної лексики.

Всі визначення побудовані за чіткою схемою, завдяки якій перші слова вже допомагають в розумінні терміну. Кожне визначення складається з двох частин: перша – визначає категорію предмета, друга – вказує на його відмінності від подібних понять.

Під точністю зазвичай розуміється чіткість, обмеженість значення. Мається на увазі, що термін має точні межі, які зазвичай встановлюються за допомогою визначення – дефініції терміну. Термін відображає прями або непрямі ознаки, за якими можна відрізнити одне поняття від іншого. Терміни

мають різний ступінь точності. Найбільш точними представляються мотивовані терміни, в структурі яких особливо яскраво передані зміст поняття або його відмінні ознаки [2: 49].

Така особливість терміну як його єдина функція і однозначність обумовлює і іншу його властивість: термін зазвичай позбавлений емоційного забарвлення. Стилiстична нейтральність термінів пояснюється тим, що єдина функція терміну – назва поняття, при цьому певні емоційні експресивні моменти повністю виключаються.

Головною функцією терміну є називання предмета, що обумовлює ще одну його властивість – номінативність. Це означає, що в якості термінів як мовних одиниць найчастіше розглядаються іменники або словосполучення, побудовані на їх основі.

До форми терміну пред'являють ряд вимог, першою з яких можна вважати відповідність нормам мови. Необхідно строго слідувати фонетичним і граматичним нормам мови, не бажано вживання жаргонізмів. Термін повинен зберігати норми літературної мови.

Наступну вимогу можна виділити стислість. Вона дуже важлива, так як нагромадження термінами заважає розумінню тексту або вираженню думки. Стислість в свою чергу, буває різних видів: лексична і формальна.

Вимога до дериваційних здібностей терміну тісно пов'язана з стислістю. Також важливою вимогою є інваріантність терміну, тобто існування різних, рівних між собою, форм написання [2: 50].

Зростає інтерес і престиж такої вимоги до терміну, як інтернаціональність. Потреба в спілкуванні вчених з різних країн, що говорять на різних мовах, веде до того, що термін повинен бути зрозумілий всім. Він повинен володіти однаковою або близькою за формою і за змістом з іншими термінами формою, використовуваної в мінімум трьох мовах. Така вимога, як сучасність термінів, є дуже актуальною в сфері відновлювальної енергетики. Сучасна мова витісняє застарілі терміни і замінює їх на нові. Процес оновлення термінології протікає дуже швидко.

Також, текстам психологічної прози притаманні риси художнього тексту, такі, як:

- використання розмовних, неформальних слів і виразів;
- використання фразових дієслів;
- використання ідіом та фразеологізмів;
- використання широкого шару стилістичних засобів;
- використання експресивної лексики;
- використання зниженої лексики [40: 70].

Морфологічний рівень психологічних текстів характеризується відносною нерізноманітністю, регулярністю. Головна морфологічна особливість психологічних текстів – це іменний характер викладу: іменники і прикметники всі разом складають майже половину всіх слововживань.

Найважливішою синтаксичною особливістю психологічної прози є тенденція до складних синтаксичних конструкцій. Автор немов веде думку читача, складаючи з елементарних понять (слів) більш складні комплекси. Переважають складні речення і прості ускладнені структури (з дієприслівниковими зворотами, з однорідними членами, вступними і вставними конструкціями).

Серед складних речень, провідна роль належить складнопідрядним. Нерідко в складнопідрядних реченнях використовуються складові підрядні сполучники. При цьому, прості речення і частини складних речень часто мають у своєму складі елементи, що ускладнюють синтаксичну структуру: причетні і звороти, відокремлені визначення, вступні конструкції, тощо.

Логічного викладу матеріалу в психологічній прозі досягають за допомогою таких синтаксичних прийомів, таких як прості речення з ускладненими конструкціями: ввідними словами і словосполученнями (*however, on the one hand, according to, etc.*), дієприкметниковими і дієприслівниковими оборотами, поширеними означення. Також, відносно часто зустрічаються склад-

ні речення із сполучниками, які вказують на зв'язок між ними (*because, therefore, while, etc.*) [40: 72].

Таким чином, до особливостей психологічних текстів було віднесено високий ступінь використання психологічної термінології, використання широкого кола стилістичних засобів, розмовної та зниженої лексики, використання ідіом та фразеологізмів, тощо.

Висновки до I розділу

Було з'ясовано, що наразі, архетипи розуміються як беззмістовні конструкти, що знаходять значення і емоційну характеристику, лише реалізуючись на рівні свідомості у вигляді тих чи інших образів. З огляду на те, що дослідження сфокусоване на рольових архетипах, було виокремлено наступні вісім жіночих архетипів: Деметра – мати милостива, щедра; Кора-Персефона – юна діва, жертва, господиня підземного царства; Афіна – неприступна діва, стратег і тактик; Артеміда – вічна діва, суперниця чоловіків, мстива мисливиця; Афродіта – втілення любові і краси, муза художників і поетів; Гера – вірна і ревнива дружина, світська жінка; Гестія – жінка, що віддає перевагу самотності, присвятила себе іншому сенсу; Геката – сваха, жартівниця, чаклунка і посередниця.

Також, було виокремлено 9 чоловічих архетипів, які представлено особистостями наступних олімпійських богів: 1. Аполлон: законник, спортсмен, артист, улюблений син матері, вірний син батька; 2. Гермес – хитрун, спритник, посередник, символ невизначеності і мінливості в шлюбі; 3. Арес – борець, солдат, суперник, нелюбимий син батька, хоробрий, рішучий, хвалькуватий, самовпевнений, суперник; 4. Гефест – телепень, винахідник, одинак, простак, ізгой, майстер на всі руки; 5. Діоніс – харизматичний лідер, екзальтований коханець, романтичний п'яниця; 6. Зевс – батько, начальник, узурпатор, влада – мета життя, має харизму, задатки великого правителя; 7. Прометей – революціонер, ідеолог, заступник, стратег і тактик, політичний гра-

вещь; 8. Посейдон – вождь, ватажок, отаман, конкурент, рішучий, незалежний, наполегливий, мстивий, підприємець; 9. Аїд – таємний володар, відлюдник, тіньова фігура, дивний, потайний.

Ми зробили висновок, що в ході перекладу рольових архетипів, перекладачеві варто орієнтуватись на збереження адекватності тексту, з огляду на те, що рольові архетипи репрезентуються за допомогою реалій, метафор, метонімії, порівнянь тощо, які можуть викликати труднощі перекладу та викликати необхідність застосування численних перекладацьких трансформацій.

Також, аналіз дозволив зробити висновки про те, що до особливості психологічних текстів включають в себе: високий ступінь використання психологічної термінології, використання широкого кола стилістичних засобів, розмовної та зниженої лексики, використання ідіом та фразеологізмів, тощо.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИРАЖЕННЯ РОЛЬОВИХ АРХЕТИПІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ СОЛА БЕЛЛОУ «ГЕРЦОГ» (SAUL BELLOW "HERZOG")

В другому розділі буде здійснено аналіз особливостей вираження рольових архетипів в українськомовних перекладах роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»). Так, буде розглянуто та порівняно особливості реалізації рольових архетипів жінки та чоловіка в романі.

2.1 Дослідження реалізації рольового архетипу жінки в романі

Сюжет роману Сола Беллоу «Герцог» включає такі ключові жіночі образи – Мадлен – другу дружину головного героя, Рамону – його коханку та Дейзі, його першу дружину, Фібі – дружину Герсбаха. Особливості реалізації самих цих архетипів буде розглянуто в роботі.

Мадлен – поєднує в собі архетипи Афіні, Афродіти та Артеміди. Так, Мадлен – неймовірно розумна та приваблива, вона – стратег й тактик – як Афіна, суперник чоловікам – як Артеміда. Як Афродіта, Мадлен – неймовірно вродлива, проте, як і богиня Олімпу, Мадлен зраджує власного чоловіка, якого не кохає.

– *Madeleine, too, had great charm, and beauty of person also, and a brilliant mind* (BS, H: URL).

Мадлен розуміє власну привабливість та розумові здібності, вона здатна приймати серйозні рішення самостійно, використовуючи свого чоловіка, як знаряддя для виконання власних бажань:

– *Madeleine considered herself too young, too intelligent, too vital, too sociable to be buried in the remote Berkshires. She decided to finish her graduate studies in Slavonic languages* (BS, H: URL).

Як і Афіна, і Артеміда, Мадлен володіє надзвичайно сильною енергетикою, здатна впливати на рішення чоловіка та на хід й напрямок сімейного життя:

- *In marrying Madeleine and resigning from the university (because she thought he should), digging in at Ludeyville, he showed a taste and talent also for danger and extremism, for heterodoxy, for ordeals, a fatal attraction to the “City of Destruction.”* (BS, H: URL)

Мадлен настільки сильно впливає на чоловіка, що навіть змушує його перевезти до міста свого коханця, наявність якого, Герцог не наважувався визнати:

- *He had to find a position for Valentine Gersbach, too. Valentine was a radio announcer, a diskjockey in Pittsfield. You couldn't leave people like Valentine and Phoebe stuck in this mournful countryside, alone, Madeleine said* (BS, H: URL).
- *Chicago was chosen because Herzog had there, and was well-connected. So he taught courses in the Downtown College and Gersbach became educational director of an FM station in the Loop* (BS, H: URL).

Мадлен повністю домінує над чоловіком, який підкоряється їй через кохання та слабкість духу:

- *There was a flavor of subjugation in his love for Madeleine. Since she was domineering, and since he loved her, he had to accept the flavor that was given* (BS, H: URL).

Мадлен в житті слідує своїм бажанням, продиктованим власною вигодою, нерідко проявляючи жорстокість. Так, вона проявляє неймовірні здатності тактика та стратега, прораховуючи наперед кожен крок переїзду до Чикаго, розлучення з Герцогом, влаштування свого коханця, з точки зору отримання максимальної вигоди:

- *But after about a year of this new Chicago life, Madeleine decided that she and Moses couldn't make it after all-she wanted a divorce* (BS, H: URL).

- *It was now becoming clear to Herzog, himself incapable of making plans, how well Madeleine had prepared to get rid of him. Six weeks before sending him away, she had had him lease a house near the Midway at two hundred dollars a month. When they moved in, he built shelves, cleared the garden, and repaired the garage door; he put up the storm windows. Only a week before she demanded a divorce, she had his things cleaned and pressed, but on the day he left the house, she flung them all into a carton which she then dumped down the cellar stairs* (BS, H: URL).

Так, приклад демонструє, що Мадлен заздалегідь підготувалась до того, що позбудеться Герцога.

Як прояв архетипу Афродіти, Мадлен зраджує власного чоловіка, якого не кохає, полишаючи його на самоті:

- *Madeleine had never loved him. She was telling him that. “It’s painful to have to say I never loved you. I never will love you, either,” she said. “So there’s no point in going on.”* (BS, H: URL)

Як прояв архетипу Афіни, Мадлен – войовнича натура. Їй дуже важко зазнавати поразку, і вона може це визнати, хоча і театралью, тому що насправді, вона не вважала, що зазнала поразку у шлюбі з Герцогом. Це вона перемогла його:

- *“You should hold on to that feeling,” she said. “I believe it’s true. You do love me. But I think you also understand what a humiliation it is to me to admit defeat in this marriage. I’ve put all I had into it. I’m crushed by this.”* (BS, H: URL)

Рамона, супутниця головного героя, в свою чергу – уособлення архетипу Деметри та Афродіти. Рамона – ділова, хазяйновита, приваблива, любляча, ніжна, вмє співчувати, та здатна розгледіти в головному герої люблячу, тендітну людину:

- *She recognized, she said, that Moses was in a peculiar state, but there was something about him so dear, so loving, so healthy, and basically so steady-*

as if, having survived so many horrors, he had been purged of neurotic nonsense-that perhaps it had been simply a question of the right woman, all along (BS, H: URL).

Рамона – прекрасна господиня, смачно готує, комунікабельна та привітна:

– *She loved to talk. She was an excellent cook, too, and knew how to prepare shrimp Arnaud, which she served with Pouilly Fuisse (BS, H: URL).*

Рамона підбадьорює Герцога, знаходячи його привабливим, даючи йому поради, як впоратись із собою:

– *“Nonsense-why talk like that! You know you’re a good-looking man. And you even take pride in being one. In Argentina they’d call you macho commasculine. You like to come on meek and tame, and cover up the devil that’s in you. Why put that little devil down? (BS, H: URL)*

Як уособлення Афродіти – музи й кохання, Рамона демонструє значні вміння сексуального характеру, що свідчить про значний досвід стосунків з чоловіками. Головний герой називає її «сексуальним професіоналом»:

– *Then he realized suddenly that Ramona had made herself into a sort of sexual professional (or priestess were. He was used to dealing with vile amateurs lately.*

Інша героїня роману – Фібі Герсбах, дружина Валентина Герсбаха – уособлення архетипу Гестії – жінки, що віддає перевагу самотності, яка присвятила себе іншому сенсу та Кори-Персефони – жертви. Так, Фібі знає про те, що її чоловік зраджує їй з Мадлен, проте, мета її життя – зберегти статус заміжньої жінки, залишити в сім’ї батька дитини:

– *But first, ringing Gersbach’s doorbell, he had to face the coldness (he couldn’t understand it) of Phoebe Gersbach, who answered. She was looking very gaunt, dry, pale, strained. Of course-the Connecticut landscape raced, rose, contracted, opened its depths, and the Atlantic water shone-of course, Phoebe knew her husband was sleeping with Madeleine. And*

Phoebe had only one business in life, one aim, to keep her husband and protect her child (BS, H: URL).

Як жертва обставин, Фібі усвідомлює, що чоловік зраджує їй з Мадлен, проте, вона залишається в позиції жертви, розуміючи, що вона не може нічого зробити, і що їй краще лишитись у статусі заміжньої жінки, а дитина матиме повноцінну сім'ю.

Ще одна героїня роману – Дейзі, перша дружина головного героя, є уособленням архетипу Гери – надійної, вірної дружини, проте, суворої та ревнивої, та з розвитком подій – Гестії – жінки, що віддає перевагу самотності, присвятила себе іншому сенс. Так, герой описує Дейзі, як вперту, але надійну жінку:

– *Daisy is a strict, moody woman, but dependable* (BS, H: URL).

Дейзі, як вірна дружина, провела цілу зиму у замкненому Конектікуті з чоловіком, який майже не звертав на неї уваги:

– *He had forced Daisy to endure a freezing winter in eastern Connecticut while he was writing Romanticism and Christianity, in a cottage where the pipes had to be thawed with candles and freezing blasts penetrated the clapboard walls while Herzog brooded over his Rousseau or practiced on the oboe* (BS, H: URL).

Як дружина, яка сумлінно виконує свій обов'язок, Дейзі була ідеальною господинею, в якій завжди панував порядок, все відбувалось вчасно. Вона не жалілась та не сварила чоловіка за його байдужість, а тихо виконувала свій обов'язок:

– *Dear Daisy, I have a few things to say to you. By my irregularity and turbulence of spirit I brought out the very worst in Daisy. I caused the seams of her stockings to be so straight, and the buttons to be buttoned symmetrically. I was behind those rigid curtains and underneath the square carpets. Roast breast of veal every Sunday with bread stuffing like clay was due to my disorders, my huge involvement comhuge but evidently formless-in the history*

of thought. She took Moses' word for it that he was seriously occupied. Of course a wife's duty was to stand by this puzzling and often disagreeable Herzog. She did so with heavy neutrality, recording her objections each time-once but not more. The rest was silence-such heavy silence as he felt in Connecticut when he was finishing Romanticism and Christianity (BS, H: URL).

Проте, Дейзі, як і Гера – сумлінна та любляча мати. Після розлучення, вона стала на захист своєї дитини від батька, і перетворилась на жах для Герцога, який боявся зустрічей з нею:

- *Daisy would try to be stolid. It did great harm to her looks. She met Moses at the top of the stairs, her arms crossed, turning herself into a square figure with green eyes and chopped hair, waiting to say he must bring Marco home within two hours. He had a horror of these meetings (BS, H: URL).*

З розвитком подій, Дейзі набуває архетипу Гестії, з огляду на те, що після розлучення з Герцогом, її життя сфокусувалось навколо сина Марко та навколо хворої матері. Життя Дейзі було сірим та нецікавим, проте, вона вважала своїм боргом догляд за сім'єю, присвятивши цьому все життя.

Отже, можемо зробити висновок про те, що в романі зображено абсолютно різні образи жінок, які уособлюють різні архетипи, які іноді, перетинаються, проте, комбінації архетипів у кожній з них представляє унікальний набір особистісних рис, які притаманні лише одній у світі людині.

2.2 Аналіз реалізації рольового архетипу чоловіка в романі

Розглянемо також і особливості реалізації рольового архетипу чоловіка в романі. Так, головний герой – Мозес Герцог – уособлення архетипу Гефеста. Так, герой являє собою особистість, якій притаманні замкненість, пасивність, дивакуватість, занадто очевидна наївність, нездатність самому приймати рішення, його роль – завжди другорядна. Проте, як і Гефест, герой відрізі-

няється розумовими здібностями, він – успішний професор, працівник науки, письменник. Як і Гефест, герой прагне знайти місце для самореалізації.

Так, як і Гефест, Герцог був зраджений дружиною Мадлен та власним другом, та розуміє власні помилки в житті, й хоче виправитись:

- *His friend, his former friend, Valentine, and his wife, his ex-wife Madeleine, had spread the rumor that his sanity had collapsed. Was it true? He was taking a turn around the empty house and saw the shadow of his face in a gray, webby window. He looked weirdly tranquil. A radiant line went from mid-forehead over his straight nose and full, silent lips. Late in spring Herzog had been overcome by the need to explain, to have it out, to justify, to put in perspective, to clarify, to make amends* (BS, H: URL).

Герцог, як і Гефест – дивний, живе в своєму світі:

- *At that time he had been giving adult education lectures in a New York night School. He was clear enough in April but by the end of May he began to ramble. It became apparent to his students that they would never learn much about The Roots of Romanticism but that they would see and hear odd things* (BS, H: URL).
- *And toward the end of the term there were long pauses in his lectures. He would stop, muttering “Excuse me,” reaching inside his coat for his pen* (BS, H: URL).

Герцог – задумливий, занурений у власні думки:

- *Professor Herzog had the unconscious frankness of a man deeply preoccupied* (BS, H: URL).

Як і Гефест, Герцог – замкнутий, йому складно встановити відносини з людьми:

- *His white face showed everything-everything. He was reasoning, arguing, he was suffering, he had thought of a brilliant alternative-he was wide- open, he was narrow; his eyes, his mouth made everything silently clear-longing, bigotry, bitter anger* (BS, H: URL).

Проте, як і Гефест, герой – розумний, отримав визнання, проте, результати його життя не приносять йому задоволення:

- *On the strength of his early successes he had never had difficulty in finding jobs and obtaining research grants. The Narragansett Corporation had paid him fifteen thousand dollars over a number of years to continue his studies in Romanticism. The results lay in the closet, in an old valise-eight hundred pages of chaotic argument which had never found its focus* (BS, H: URL).

Герцог – самокритичний, він визнає власні промахи та недоліки, проте, герой – бездіяльний та пасивний:

- *Resuming his self-examination, he admitted that he had been a bad husband-twice. Daisy, his first wife, he had treated miserably. Madeleine, his second, had tried to do him in. To his son and his daughter he was a loving but bad father. To his own parents he had been an ungrateful child. To his country, an indifferent citizen. To his brothers and his sister, affectionate but remote. With his friends, an egotist* (BS, H: URL).
- *With love, lazy. With brightness, dull. With power, passive. With his own soul, evasive. Satisfied with his own severity, positively enjoying the hardness and factual rigor of his judgment, he lay on his sofa, his arms rising behind him, his legs extended without aim* (BS, H: URL).

В подружньому житті з Мадлен, Герцог, як і Гефест, займає другорядну позицію, не здатен протистояти їй, виконує всі її накази:

- *Herzog wrote to Chicago about jobs. He had to find a position for Valentine Gersbach, too. Valentine was a radio announcer, a diskjockey in Pittsfield* (BS, H: URL).

Так, Мадлен забажала переїхати до міста, і Герцог перевіз не тільки її, а й її коханця, що в подальшому, сприяло тому, що Мадлен пішла від Герцога до Валентина, якого Герцог влаштував на достатньо високу посаду.

Герой не здатен змагатись за увагу Мадлен, не може втримати її, хоча і кохає і її, і маленьку доньку, з якою вимушений розлучитись:

- *But after about a year of this new Chicago life, Madeleine decided that she and Moses couldn't make it after all-she wanted a divorce. He had to give it, what could he do? And the divorce was painful. He was in love with Madeleine; he couldn't bear to leave his little daughter. But Madeleine refused to be married to him, and people's wishes have to be respected (BS, H: URL).*

Герцог – не здатний самостійно будувати плани та дивитись в майбутнє:

- *It was now becoming clear to Herzog, himself incapable of making plans, how well Madeleine had prepared to get rid of him (BS, H: URL).*

Герой – занадто довірливий. Він зовсім не знав власну жінку, наївний: коли вона готувалась до того, щоб позбутись його, він вважав, що їх стосунки покращувались:

- *She was prepared to shoulder some of the blame. Of course, Herzog was not entirely unprepared for this. But he had really thought matters were improving (BS, H: URL).*

Герцог має покірну сутність, він повністю підкорюється Мадлен, яку кохає:

- *There was a flavor of subjugation in his love for Madeleine. Since she was domineering, and since he loved her, he had to accept the flavor that was given (BS, H: URL).*

Як і Гефест, Герцог – не здатний до боротьби, йому навіть в голову не приходить, що він може стояти на своєму у відносинах з Мадлен:

- *He still thought perhaps that he could win by the appeal of passivity, of personality, win on the ground of being, after all, Moses-Moses Elkanah Herzog-a good man, and Madeleine's particular benefactor (BS, H: URL).*

Герцог звик маніпулювати іншими за допомогою співчуття, з огляду на те, що йому складно викликати симпатію:

- *He noted with distaste his own trick of appealing for sympathy* (BS, H: URL).

Валентин Герсбах – уособлення архетипу Діонісу. Так, чоловік представляє собою харизматичну особистість, пристрасного та романтичного кохання, людину, схильну до інтриг та ігор, невірною чоловіка, обманщика.

Так, Герсбах, будучи одруженим, дозволяє собі завести роман із заміжною жінкою – дружиною Герцога, і при цьому, він не має чоловічої гордості, з огляду на те, що користується допомогою чоловіка своєї коханки, він влаштовує Валентина на престижну роботу, допомагає переїхати до міста, вважаючи його своїм другом. А Валентин – зрадив його.

Герсбах володіє надзвичайно привабливою зовнішністю, знає про це і користується цим.

- *But Gersbach had a pair of extraordinary eyes for a red-haired man, brown, deep, hot eyes, full of life. The lashes, too, were vital, ruddy-dark, long and childlike* (BS, H: URL).
- *And that hair was bearishly thick. Valentine, furthermore, was exquisitely confident of his appearance. You could see it. He knew he was a terribly handsome man. He expected women-all women-to be mad about him. And many were, weren't they? Including the second Mrs. Herzog* (BS, H: URL).

Валентин Герсбах – гарний актер, він вміє грати на публіку, демонстративно розчулюватись до сліз, тощо:

- *And then, too, Gersbach was a frequent weeper of distinguished emotional power. The hot tear was often in his magnanimous ruddy-brown eye. Only a few days earlier, when Herzog landed at O'Hare and hugged his little daughter, Gersbach had been there, a powerful, burly figure with tears of compassion in his eyes. So evidently, thought Moses, he's fucked up weeping for me, too* (BS, H: URL).

Отже, можна зробити висновок про те, що в романі представлено різні архетипи чоловіка, які не мають спільних рис, не пересікаються, є репрезентацією позиції та особистісних рис героїв.

2.3 Порівняльний аналіз реалізації архетипу жінки та чоловіка в романі

Порівнюючи особливості реалізації архетипу жінки та чоловіка в романі Сола Беллоу «Герцог», варто зазначити, що в романі простежується постійна конфронтація жіночих та чоловічих архетипів:

In this confrontation in the untidy parlor, two kinds of egotism were present, and Herzog from his sofa in New York now contemplated them combers in triumph (she had prepared a great moment, she was about to do what she longed most to do, strike a blow) and his egotism in abeyance, all converted into passivity (BS, Н: URL).

Як демонструє приклад, активність, стратегічне мислення та схильність до домінування Мадлен, яка уособлює в собі архетипи Афіни, Афродіти та Артеміди, конфронтує з пасивністю та бездіяльністю Мозеса Герцога, архетип якого є уособленням давньогрецького бога Гефесту.

Мозес Герцог, в свою чергу, в рамках цієї конфронтації, приймає домінуючу сторону дружини, не в змозі протистояти їй через слабкість духу. Навіть початок сімейного життя був продиктований Мадлен, так як вона примусила Герцога розлучитись з Дейзі, з якою він був одружений на момент початку стосунків:

“Feel? Don’t give me that line of platitudes about feelings. I don’t believe in it. I believe in

God-sin- death-so don’t pull any sentimental crap on me.”

“No-now listen.” He put on his fedora, as if he hoped to derive some authority from it.

“I want to be married,” she said. “This other stuff is just balls! My mother had to live a bohemian life. She worked, while Pontritter carried on.

He bribed me with nickels when I saw him with one of his broads (BS, H: URL).

Так, Мадлен стійко наполягає на розлученні, аргументуючи тим, що вона не буде знаходитись в ролі коханки все життя, що вона вже навчена досвідом, і хоче заміж.

With Madeleine, several years ago, Herzog had made a fresh start in life. He had won her away from the Church-when they met, she had just been converted. With twenty thousand dollars inherited from his charming father, to please his new wife, he quit an academic position which was perfectly respectable and bought a big old house in Ludeyville, Massachusetts (BS, H: URL).

Так, Герцог намагається в усьому догоджувати дружині, на успадковані гроші він придбав будинок, намагається облаштувати його якнайкраще.

In marrying Madeleine and resigning from the university (because she thought he should), digging in at Ludeyville, he showed a taste and talent also for danger and extremism, for heterodoxy, for ordeals, a fatal attraction to the “City of Destruction.” (BS, H: URL)

Якщо Мадлен вважала за потрібне, Герцог був готовий залишити улюблену роботу, академічний розвиток, професорство, що було основою його життя з Дейзі.

Проте, не дивлячись на старання Герцога, Мадлен – не задоволена життям з Герцогом, в чому також проявляється конфронтація архетипів: активні та енергійні архетипи героїні знаходяться у постійному протистоянні з пасивним Герцогом, якому завжди необхідно вказувати, що робити:

He was distressed, impatient, angry. At the same time, he and his wife were behaving very peculiarly. She was dissatisfied. At first, she hadn’t wanted him to be an ordinary professor, but she changed her mind after a year in the country (BS, H: URL).

Таким чином, Мадлен перемагає Герцога, зламує його, керує його життям та разом із коханцем, продумує кожен його крок:

And she and Gersbach managed and planned every step I took (BS, H: URL).

Конфронтація жіночих та чоловічих архетипів простежується також і у лінії взаємовідносин Герцога та Дейзі. Так, Герцогу вдалось підлаштувати під свій стиль життя Дейзі, яка є уособленням архетипу Гери, і яка завжди бажала догодити чоловіку:

Dear Daisy, I have a few things to say to you.

By my irregularity and turbulence of spirit I brought out the very worst in Daisy. I cause the seams of her stockings to be so straight, and the buttons to be buttoned symmetrically. I was behind those rigid curtains and underneath the square carpets. Roast breast of veal every Sunday with bread stuffing like clay was due to my disorders, my huge involvement comhuge but evidently formless-in the history of thought. She took Moses' word for it that he was seriously occupied. Of course a wife's duty was to stand by this puzzling and often disagreeable Herzog (BS, H: URL).

Так, Дейзі сумлінно виконувала обов'язок подружнього життя, хоча життя поруч із Герцогом було важким, незрозумілим, самотнім. Проте, не дивлячись на відданість та вірність Дейзі, Герцог залишає її заради яскравої Мадлен.

Конфронтація Дейзі та Герцога полягає також в тому, що після того, як він пішов, життя героїні перетворилось на хаос:

Herzog knew of this from many sources, and it affected him strangely to hear that his former mother-in-law, handsome, autocratic, every inch the suffragist and "modern woman" with her pince-nez and abundant gray hair, had lost her self-control. She had got it into her head that Moses had divorced Daisy because she was a streetwalker, carried the yellow ticket-Polina in her delusions became a Russian again (BS, H: URL).

Так, мати Дейзі, яка втратила розум, вважала, що Герцог облишив її тому, що вона стала повією та отримала «жовтий квиток». Мати кожен день благає жінку облишити своє грішне заняття, хоча Дейзі працювала статистиком в опитуванні Геллапа. Отже, Дейзі намагається захистити сина Марко від руйнівного впливу Герцога на його життя. Через її рішучість до захисту сина, Герцог побоюється її та уникає зустрічей.

Конфронтація Рамони та Герцога також має місце у творі. Рамона – уособлення архетипу Деметри та Афродіти. Так, вона підбадьорює головного героя, допомагає йому повірити в себе, подивитись на себе іншими очима. Проте, конфронтація полягає в тому, що Рамона – не молода, і вона – хочу заміж. Проте, Герцог не думає одружуватись на ній, хоча і багато чим їй зобов'язаний:

Thanks to Ramona he had no need to be greatly envious, but a little envy of the young was quite natural too.

Dear Ramona, I owe you a lot. I am fully aware of it (BS, H: URL).

Проте, герой побоюється Рамону через те, що вона може розпочати розмову, до якої він – не готовий:

Should I say all this to Ramona? Some women think that earnestness is wooing. She'll want a child.

She'll want to breed with a man who talks to her like this (BS, H: URL).

Герцог настільки стомився, що він більше не бажає серйозних стосунків з будь-якою жінкою, навіть з Рамоною:

I can't promise that, thought Moses. I can only tell him that I don't contemplate putting myself in the hands of Ramona or any woman, at this time (BS, H: URL).

Рамона, в свою чергу, розраховує на більше, намагається активно встановити контакт з Герцогом. Їй важко зберігати спокій та холонокровність, коли вона побачила його після довгої перерви у спілкуванні:

She struggled, she fought. She needed extraordinary courage to hold this poise. In this world, to be a woman who took matters into her own hands! And this

courage of hers was unsteady. At times it trembled. She pretended to look for something in her purse because her cheek quivered (BS, H: URL).

Але, Герцог вирішив для себе, що він не буде будувати відносини з жодною з жінок, він вирішив залишитись собою. Отже, можна зробити висновок про те, що конфлікт жіночих та чоловічих архетипів простежується в лініях відносин головного героя та всіх жінок, з якими він мав стосунки. З кожною з них – була конфронтація різного роду, з огляду на те, що архетипи жінок відрізняються між собою, проте, головний герой так і не зміг подолати спірні моменти, і залишився на одинці з собою.

Відмінності у вираженні архетипів чоловіків та жінок полягають також у тому, що жіночі архетипи поєднують в собі кілька архетипів, з огляду на багатогранність жіночих ролей в суспільстві, в той час як чоловіки дотримуються одного рольового архетипу. Так, Мадлен – поєднує в собі архетипи Афін, Афродіти та Артеміди, з огляду на те, що Мадлен – розумна та приваблива як Афродіта, стратег й тактик – як Афіна, суперник чоловікам – як Артеміда (рис. 2.1.).

Рис. 2.1 – Реалізація рольових архетипів Мадлен

Рамона – уособлення архетипу Деметри та Афродіти. Як Деметра, Рамона милостива та щедра, і в той же час, красива та спокуслива, як Афродіта (рис. 2.2.).

Рис. 2.2 – Реалізація рольових архетипів Рамони

Дейзі, перша дружина головного героя, є уособленням архетипу Гери – надійної, вірної дружини, проте, суворої та ревнивої, матері захисниці, та Гестії – особи, яка присвятила життя іншому сенсу (рис. 2.3).

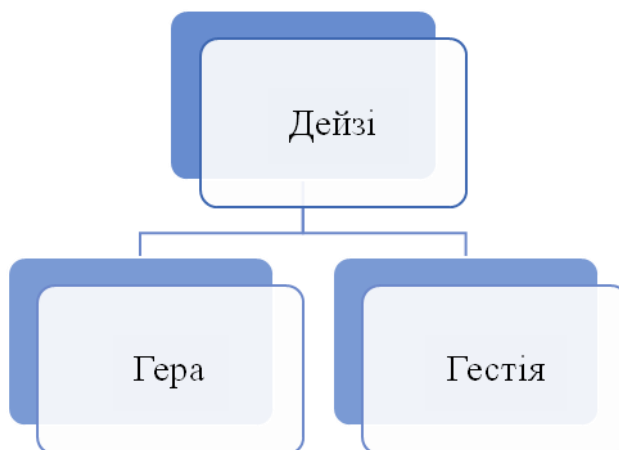

Рис. 2.3 – Реалізація рольових архетипів Дейзі

Фібі Герсбах є уособленням архетипу Гестії – жінки, що віддає перевагу самотності, яка присвятила себе іншому сенсу та Кори-Персефони – жертви обставин (рис. 2.4).

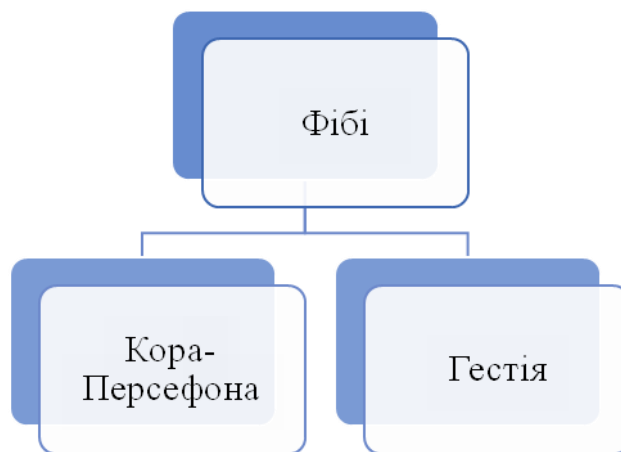

Рис. 2.4 – Реалізація рольових архетипів Дейзі

Рольові архетипи чоловіків представлено цільними образами. Так, Мозес Герцог є уособленням архетипу Гефеста, Валентин Герсбах – уособлення архетипу Діонісу.

Отже, можна зробити висновки про те, що реалізація жіночих та чоловічих архетипів характеризується певними відмінностями, які демонструють відмінності ролей жінок та чоловіків в житті та суспільстві.

Висновки до II розділу

В другому розділі було здійснено аналіз особливостей вираження рольових архетипів в українськомовних перекладах роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»). Так, було розглянуто та порівняно особливості реалізації рольових архетипів жінки та чоловіка в романі.

В рамках дослідження було з'ясовано, що чоловічі та жіночі архетипи роману знаходяться у постійній конфронтації. Так, головний герой знаходиться у конфронтації з усіма жінками, які зустрічаються на його шляху, з огляду на відмінності життєвих позицій та ролей.

Було також з'ясовано, що відмінності у вираженні архетипів чоловіків та жінок полягають також у тому, що жіночі архетипи поєднують в собі кілька архетипів, з огляду на багатогранність жіночих ролей в суспільстві, в той час як чоловіки дотримуються одного рольового архетипу. Аналіз дозволив з'ясувати, що така героїня, як Мадлен, поєднує в собі архетипи Афіни, Аф-

родіти та Артеміди, з огляду на те, що Мадлен – розумна та приваблива як Афродіта, стратег й тактик – як Афіна, суперник чоловікам – як Артеміда.

Подруга головного героя Рамона – уособлення архетипу Деметри та Афродіти. Як Деметра, Рамона милостива та щедра, і в той же час, красива та спокуслива, як Афродіта.

Перша дружина головного героя Дейзі є уособленням архетипу Гери – надійної, вірної дружини, проте, суворої та ревнивої, матері захисниці, та Гестії – особи, яка присвятила життя іншому сенсу. Фібі Герсбах є уособленням архетипу Гестії – жінки, що віддає перевагу самотності, яка присвятила себе іншому сенсу та Кори-Персефони – жертви обставин.

Навпроти, було зазначено, що рольові архетипи чоловіків представлено цільними образами, з огляду на те, що Мозес Герцог є уособленням архетипу Гефеста, Валентин Герсбах – уособлення архетипу Діонісу.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ РОЛЬОВИХ АРХЕТИПІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ СОЛА БЕЛЛОУ «ГЕРЦОГ» (SAUL BELLOW "HERZOG")

В третьому розділі буде здійснено аналіз особливостей вираження рольових архетипів в українському варіанті перекладу роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog») (BS, H: URL). Буде розглянуто застосування еквівалентного перекладу, так само, як і перекладацьких трансформацій.

3.1 Використання еквівалентного перекладу рольових архетипів

Першим кроком, розглянемо приклади застосування еквівалентного перекладу в українському варіанті перекладу роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

- (1). *Madeleine considered herself too young, too intelligent, too vital, too sociable to be buried in the remote Berkshires* (BS, H: URL).

Мадлен вважала себе занадто молодю, занадто розумною, занадто життєрадісною, занадто товариською, щоб бути похованою в далеких Беркширських горах.

Речення, що дає змогу зробити висновок про співвіднесеність Мадлен з архетипом Артеміди, було відтворено шляхом застосування еквівалентного перекладу.

- (2). *Madeleine had never loved him* (BS, H: URL).

Мадлен ніколи не любила його.

Як прояв архетипу Афродіти, Мадлен зраджує власного чоловіка, якого не кохає. Речення, яке вказує на співвіднесеність Мадлен з архетипом Афродіти, було перекладено шляхом застосування еквіваленту.

- (3). *“It’s painful to have to say I never loved you* (BS, H: URL).

Мені боляче говорити, що я ніколи тебе не любила (BS, H: URL).

Приклад свідчить про співвіднесеність Мадлен з архетипом Афродіти. Його було відтворено шляхом застосування еквіваленту.

- (4). *You know you’re a good-looking man. And you even take pride in being one* (BS, H: URL).

Ти ж знаєш, що ти гарний чоловік. І ти навіть пишаєшся тим, що ти один з них.

Приклади, який свідчать про співвіднесеність Рамони та Деметри, милостивої матері, яка підбадьорює Герцога, було відтворено за допомогою еквіваленту.

- (5). *She was looking very gaunt, dry, pale, strained* (BS, H: URL).

Вона виглядала дуже виснаженою, сухою, блідою, напруженою.

Наведений приклад репрезентує належність Фібі до архетипу Кори-Персефони. Його було відтворено шляхом застосування еквіваленту.

- (6). *And Phoebe had only one business in life, one aim, to keep her husband and protect her child* (BS, H: URL).

А у Фібі була тільки одна справа в житті, одна мета – зберегти свого чоловіка і захистити свою дитину.

Приклад свідчить про співвіднесеність Фібі з архетипом Гестії. Його було відтворено шляхом застосування еквіваленту.

- (7). *Daisy would try to be stolid. It did great harm to her looks* (BS, H: URL).

Дейзі постаряється бути незворушною. Це дуже шкодило її зовнішності.

Речення, які вказують на співвіднесеність Дейзі з архетипом Гери, було перекладено шляхом застосування еквіваленту.

- (8). *To his own parents he had been an ungrateful child. To his country, an indifferent citizen* (BS, H: URL).

Для своїх батьків він був невдячною дитиною. Для своєї – країни байдужий громадянин.

Речення репрезентують пасивність Герцога, що дозволяє віднести його особистість до архетипу Гефеста. Речення було відтворено шляхом застосування еквіваленту.

- (9). *With love, lazy. With brightness, dull. With power, passive* (BS, H: URL).

З любов'ю – ледачий. З яскравістю – тьмянний. З силою – пасивний (BS, H: URL).

Речення так само вказує на пасивність та безбарвність характеру Герцога, що дозволяє віднести його особистість до архетипу Гефеста. Речення було відтворено шляхом застосування еквіваленту.

- (10). *And she and Gersbach managed and planned every step I took* (BS, H: URL).

І вони з Герсбахом управляли і планували кожним моїм кроком.

В реченні, яке вказує на податливість та слабкість Герцога, що дозволяє віднести його особистість до архетипу Гефеста, було застосовано еквівалентний переклад.

(11). *Valentine was exquisitely confident of his appearance* (BS, H: URL).

Валентин був надзвичайно впевнений у своїй зовнішності.

Як демонструє приклад, Валентин Герсбах, архетип якого було віднесено до харизматичного Діонісу, був надзвичайно впевненим у собі. Речення, яке вказує на належність образу героя до архетипу Діоніса, було відтворено за допомогою еквіваленту.

(12). *"You should hold on to that feeling," she said. "I believe it's true* (BS, H: URL).

- Ти повинен триматися за це почуття, " сказала вона. - Я вірю, що це правда.

В прикладі, речення, яке характеризує Мадлен як Афродіту, було відтворене за допомогою еквіваленту.

(13). *You do love me* (BS, H: URL).

Ти дійсно любиш мене.

Так само, речення, яке відносить характер Мадлен до архетипу Афродіти, було передане шляхом еквівалентного речення в тексті перекладу.

(14). *But I think you also understand what a humiliation it is to me to admit defeat in this marriage* (BS, H: URL).

Але я думаю, ви також розумієте, яке приниження для мене-визнати поразку в цьому шлюбі.

Речення, яке характеризує Мадлен як Афродіту, було перекладене за допомогою еквіваленту.

(15). *He looked weirdly tranquil* (BS, H: URL).

Він виглядав дивно спокійним.

Приклад, що характеризує Герцога, як Гефеста, відтворено шляхом добіру еквіваленту.

(16). *On the strength of his early successes he had never had difficulty in finding jobs and obtaining research grants* (BS, H: URL).

Завдяки своїм раннім успіхам він ніколи не відчував труднощів з пошуком роботи і отриманням дослідницьких грантів.

В прикладі, при переклад речення, що відсилає характер Герцога до архетипу Гефеста, було застосовано еквівалентний переклад.

(17). *To his son and his daughter he was a loving but bad father* (BS, H: URL).

Для сина і дочки він був люблячим, але поганим батьком.

Приклад, що характеризує Герцога, як Гефеста, відтворено шляхом застосування еквівалентного перекладу.

(18). *But he had really thought matters were improving* (BS, H: URL).

Але він дійсно думав, що справи покращуються.

При переклад речення, що характеризує Герцога, як довірливого та простодушного Гефеста, перекладене шляхом еквіваленту.

(19). *Of course, Herzog was not entirely unprepared for this* (BS, H: URL).

Звичайно, Герцог був абсолютно не готовий до цього.

Під час відтворення прикладу, застосовано еквівалентний переклад.

(20). *She'll want a child* (BS, H: URL).

Вона захоче дитину.

В прикладі, який характеризує Рамону як Деметру, було застосовано еквівалентний переклад.

(21). *She'll want to breed with a man who talks to her like this* (BS, H: URL).

Вона захоче поріднитися з чоловіком, який так з нею розмовляє.

Переклад прикладу характеризується використанням еквівалентного перекладу.

(22). *Some women think that earnestness is wooing* (BS, H: URL).

Деякі жінки думають, що щирість - це залицяння.

Приклад, який характеризує хід думок Герцога, як Гефеста, відтворено шляхом застосування еквівалентного перекладу.

(23). *She needed extraordinary courage to hold this poise* (BS, H: URL).

Їй потрібна надзвичайна мужність, щоб зберегти це самовладання.

В прикладі, який репрезентує архетип Рамони як Деметри, було використано еквівалентний переклад.

(24). *And this courage of hers was unsteady. At times it trembled* (BS, H: URL).

І ця її мужність була непохитною. Часом вона тремтіла

Під час відтворення прикладу, застосовано еквівалентний переклад.

(25). *Was he a clever man or an idiot?* (BS, H: URL)

Він був розумною людиною чи ідіотом?

Приклад, який демонструє роздуми Герцога, відтворено шляхом еквівалентного перекладу.

(26). *He had a strong will and a talent for polemics, a taste for the philosophy of history* (BS, H: URL).

У нього була сильна воля і талант до полеміки, смак до філософії історії.

Характеристики Герцога, які повторюють характеристики Гефеста, відтворено за допомогою еквівалентного перекладу наведеного прикладу.

(27). *His ambitions received a sharp check* (BS, H: URL).

Його амбіції отримали різку відсіч.

Наведений переклад прикладу характеризується використанням еквіваленту.

Отже, можна зробити висновок про те, що застосування еквівалентного перекладу на рівні речень, які репрезентують архетипи в романі, не є дуже частотним, з огляду на те, що відтворення англомовних речень українською мовою вимагає застосування перекладацьких трансформацій, з огляду на відмінності лексичних значень, граматичних та синтаксичних структур англійської та української мов.

3.2 Лексичні трансформації в ході перекладу рольових архетипів

Розглянемо також і лексичні трансформації, застосовані в ході перекладу рольових архетипів роману, зокрема, речень, які мають відсилання та маркери рольових архетипів.

1. Лексична заміна:

(28). *Six weeks before sending him away, she had had him lease a house near the Midway at two hundred dollars a month* (BS, H: URL).

За шість тижнів до того, як вона пішла, вона веліла йому зняти будинок неподалік від Мідвея за двісті доларів на місяць.

В прикладі, при переклад речення, було застосовано трансформацію лексичної заміни, так як словосполучення *sending him away* було відтворене словосполученням з іншим значенням: *вона пішла*.

(29). *I'm crushed by this* (BS, H: URL).

Я повністю знищена.

При перекладі речення, що характеризує Мадлен як войовничу Артеміду, лексичну одиницю *crushed* було відтворено лексемою з іншим значенням – *знищена*.

(30). *Why put that little devil down?* (BS, H: URL)

Навіщо присипляти цього маленького диявола?

В прикладі, речення, в якому Рамона, як Деметра, що підбадьорює Герцога, було відтворено за допомогою застосування трансформації лексичної заміни, так як словосполучення *put ... down* було відтворене як *присипляти*.

(31). *He had forced Daisy to endure a freezing winter in eastern Connecticut while he was writing Romanticism and Christianity, in a cottage where the pipes had to be thawed with candles and freezing blasts penetrated the clapboard walls while Herzog brooded over his Rousseau or practiced on the oboe* (BS, H: URL).

Поки писав про романтизм і християнство, він змусив Дейзі пережити холодну зиму в східному Коннектикуті, в котеджі, де труби доводилося відігрівати свічками, а крижані потоки вітру проникали крізь дощаті стіни, в той час як Герцог роздумував над своїм Руссо або удосконалював навички гри на гобої.

В прикладі, який репрезентує архетипи Дейзі як Гери та Герцога як Гефеста, було застосовано трансформацію лексичної заміни, у випадках перекладу лексеми *thawed* – відігрівати. Також, було застосовано трансформацію перестановки, з огляду на те, що порядок слів було змінено при перекладі.

(32). *She did so with heavy neutrality, recording her objections each time-
once but not more* (BS, H: URL).

Вона робила це з підкресленою нейтральністю, висловлюючи свої заперечення з кожного приводу – один раз, але не більше.

В реченні, яке відносить характер Дейзі до архетипу Гери, було застосовано трансформацію лексичної заміни, в ході відтворення лексеми *recording* – висловлюючи.

(33). *He had a horror of these meetings* (BS, H: URL).

Він боявся цих зустрічей.

В прикладі, було застосовано лексичну та граматичну заміну при перекладі словосполучення *had a horror* – боявся. Граматична заміна полягає у зміні частин мови при перекладі. Так, іменник було замінено дієсловом.

(34). *Late in spring Herzog had been overcome by the need to explain, to have it out, to justify, to put in perspective, to clarify, to make amends* (BS, H: URL).

Наприкінці весни Герцога здолала потребу порозумітися, розібратися, виправдатися, подивитися в майбутнє, прояснити сутність речей, заглибити свою провину.

В прикладі, при перекладі фразового дієслова *to put in*, було застосовано лексичну заміну – подивитися. Також, було застосовано трансформацію

додавання, так як при перекладі було додано словосполучення сутність речей.

(35). *The results lay in the closet, in an old valise-eight hundred pages of chaotic argument which had never found its focus* (BS, H: URL).

Результати лежали в шафі, в старому саквояжі-вісімсот сторінок безладних міркувань, які так і не знайшли свого призначення.

Геніальна але хаотична постать Гефеста, яка проявляється у творі в образі герцога, продемонстрована в прикладі. При перекладі було застосовано трансформацію лексичної заміни: chaotic argument – безладних міркувань; focus – призначення.

(36). *He knew he was a terribly handsome man* (BS, H: URL).

Він знав, що він – надзвичайно вродливий чоловік.

При перекладі, харизматичність Діоніса в образі Герсбаха була відтворена за допомогою лексичної заміни – terribly – надзвичайно.

(37). *He expected women-all women-to be mad about him* (BS, H: URL).

Він очікував, що всі, без виключення, жінки, втрачатимуть від нього розум.

В прикладі було також застосовано трансформацію лексичної заміни при перекладі словосполучення *women – all women*. В тексті перекладу замість цього застосовано словосполучення всі, без виключення, жінки.

(38). *I believe in God-sin- death-so don't pull any sentimental crap on me.*
(BS, H: URL)

Я вірю в Бога, гріх, смерть, так що не замилюй мені очі сентиментальною нісенітницею.

Вираз so don't pull any sentimental crap on me, застосований в тексті оригіналу, перекладений в тексті перекладу шляхом лексичної заміни – не замилюй мені очі сентиментальною нісенітницею.

(39). *"I want to be married," she said. "This other stuff is just balls!* (BS, H: URL)

"Я хочу вийти заміж," сказала вона. - Все інше-просто нісенітниця!

Лексичну одиницю balls було відтворено у прикладі шляхом застосування трансформації лексичної заміни – нісенітниця.

(40). *With Madeleine, several years ago, Herzog had made a fresh start in life* (BS, H: URL).

Кілька років тому, Герцог почав нове життя з Мадлен.

Словосполучення прикладу a fresh start in life було відтворене шляхом застосування трансформації лексичної заміни – нове життя.

(41). *With twenty thousand dollars inherited from his charming father, to please his new wife, he quit an academic position which was perfectly respectable and bought a big old house in Ludenville, Massachusetts* (BS, H: URL).

З двадцятьма тисячами доларів, успадкованими від свого чарівного батька, з метою порадувати свою нову дружину, він залишив академічну посаду, яка була дійсно респектабельною, і купив великий старий будинок у Людевіллі, штат Массачусетс.

В прикладі, лексичну одиницю to please було передано за допомогою лексичної заміни – з метою порадувати. Так само, при перекладі лексеми perfectly було застосовано трансформацію лексичної заміни – дійсно.

(42). *His life was, as the phrase goes, ruined* (BS, H: URL).

Його життя було, як то кажуть, зруйноване.

В прикладі, словосполучення as the phrase goes так само було передано за допомогою лексичної заміни – як то кажуть.

(43). *A person of irregular tendencies, he practiced the art of circling among random facts to swoop down on the essentials* (BS, H: URL).

Людина нерегулярних бажань, він практикував мистецтво парити серед випадкових фактів, щоб спуститися вниз до основних.

Як демонструє приклад, було застосовано трансформацію лексичної заміни при перекладі лексеми tendencies – бажань.

2. Додавання:

(44). *Only a week before she demanded a divorce, she had his things cleaned and pressed, but on the day he left the house, she flung them all into a carton which she then dumped down the cellar stairs* (BS, H: URL).

Всього за тиждень до того, як вона зажадала розлучення, вона вичистила і випрасувала його речі, але в той день, коли він пішов з дому, вона кинула їх все в картонну коробку, яку потім скинула вниз по сходах в підвал.

Так само, при перекладі речень на позначення архетипів, можна виокремити приклади застосування трансформації додавання. Так, при перекладі речення, що відносить Мадлен до архетипу Артеміди, було застосовано трансформацію додавання, з огляду на те, що лексему коробку було додано при перекладі.

(45). *You like to come on meek and tame, and cover up the devil that's in you* (BS, H: URL).

Тобі подобається бути лагідним і смиреним, приховувати диявола, який живе в тобі.

При перекладі речення, що демонструє сутність Рамони як Деметри, було застосовано трансформацію додавання, так як лексему живе було додано при перекладі.

(46). *He was clear enough in April but by the end of May he began to ramble* (BS, H: URL).

У квітні його розум був досить ясний, але до кінця травня, він почав марити.

В прикладі, що демонструє дивацтва Герцога, застосовано трансформацію додавання словосполучення його розум.

(47). *Then he realized suddenly that Ramona had made herself into a sort of sexual professional (or priestess) were* (BS, H: URL).

Він раптом зрозумів, що Рамона стала в певному роді жрицею кохання, таким собі секс-професіоналом.

При перекладі, частину речення, яке репрезентує архетип Рамони як Афродіти, було додано: кохання, таким собі.

(48). *He was reasoning, arguing, he was suffering, he had thought of a brilliant alternative-he was wide- open, he was narrow; his eyes, his mouth made everything silently clear-longing, bigotry, bitter anger* (BS, H: URL).

Він міркував, сперечався, він страждав, придумав блискучі альтернативи, він був широко відкритий, в одночасно, такий замкнений; його очі та рот виражали і тугу, і фанатизм, і гіркий гнів.

При перекладі, було додано лексичну одиницю такий, так само як і додано сполучники і... і... і....

(49). *In this world, to be a woman who took matters into her own hands!* (BS, H: URL)

Це варте багатого, бути у цьому світі жінкою, яка взяла все в свої руки!

Як демонструє приклад, в ході перекладу було додано початок речення це варте багатого.

(50). *But he had asked to be beaten too, and had lent his attackers strength* (BS, H: URL).

Але він теж дозволив, майже просив, щоб його били, і надавав нападаючим силу.

Характер Гефеста, який уособлює Герцог, та який репрезентовано в реченні, було відтворено шляхом додавання таких лексичних одиниць, як: дозволив, майже.

(51). *His clinical picture was depressive-not the severest type; not a manic depressive* (BS, H: URL).

Його клінічна картина була депресивною, проте найвищого типу; не маніакально-депресивною.

В прикладі, при перекладі було додано лексичну одиницю проте.

(52). *His intellect would have been more effective if he had had an aggressive paranoid character, eager for power* (BS, H: URL).

Його інтелект був би більш ефективним, якби він володів агресивним параноїдальним характером, який прагнув би до абсолютної влади.

Як демонструє приклад, при перекладі речення було додано таку його частину, як би до абсолютної.

(53). *He continued with the windows because he'; couldn't allow himself to feel crippled* (BS, H: URL).

Він продовжував працювати з вікнами, тому що не міг дозволити собі відчувати себе калікою.

В прикладі було застосовано трансформацію додавання, з огляду на те, що лексичну одиницю працювати було додано.

3. Опущення:

(54). *Satisfied with his own severity, positively enjoying the hardness and factual rigor of his judgment, he lay on his sofa, his arms rising behind him, his legs extended without aim* (BS, H: URL).

Задоволений власною суворістю, насолоджуючись твердістю і суворістю свого судження, він лежав на дивані, заклавши руки за спину і безцільно витягнувши ноги.

Розглянуті приклади демонструє також і застосування трансформації опущення. Так, при перекладі було опущено такі лексичні одиниці, як positively, factual.

(55). *Well, in the modern vocabulary, it was narcissistic; it was masochistic; it was anachronistic* (BS, H: URL).

Ну, в сучасному словнику це було нарцисизм, мазохізм, анахронізм.

Як демонструє приклад, при перекладі було опущено конструкції, які повторюються в тексті оригіналу: it was... it was... it was....

Таким чином, аналіз дозволив з'ясувати, що серед лексичних трансформацій було виокремлено такі випадки їх застосування, як:

- трансформація лексичної заміни;
- трансформація додавання;
- трансформація опущення.

3.3 Застосування граматичних трансформацій в ході перекладу рольових архетипів

В цьому підрозділі буде розглянуто особливості застосування граматичних трансформацій в ході перекладу рольових архетипів роману. Розглянемо приклади.

1. Перестановки:

(56). *He had to find a position for Valentine Gersbach, too* (BS, H: URL).

Йому теж потрібно було знайти місце для Валентина Герсбаха.

Як демонструє приклад, при перекладі було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено при перекладі.

(57). *There was a flavor of subjugation in his love for Madeleine* (BS, H: URL).

У його любові до Мадлен відчувався присмак покірності.

Речення було відтворено шляхом застосування трансформації перестановки, з огляду на те, що при перекладі було змінено порядок слів.

(58). *It was now becoming clear to Herzog, himself incapable of making plans, how well Madeleine had prepared to get rid of him* (BS, H: URL).

Тепер Херцогу, який сам був не в змозі будувати плани, стало ясно, як добре Мадлен підготувалася до того, щоб позбутися від нього.

В тексті перекладу спостерігається зміна порядку слів, отже, було використано трансформацію перестановки.

(59). *When they moved in, he built shelves, cleared the garden, and repaired the garage door; he put up the storm windows* (BS, H: URL).

Коли вони переїхали, він спорудив полиці, розчистив сад, полагодив двері гаража, поставив штормові вікна.

В реченні перекладу спостерігається зміна порядку слів, що свідчить про застосування трансформації перестановки. Також, при перекладі було

застосовано трансформацію опущення займенника, який повторюється: *he... he... he.*

(60). *"It's painful to have to say I never loved you. I never will love you, either," she said. "So there's no point in going on."* (BS, H: URL)

Мені боляче говорити, що я ніколи тебе не любила. Взагалі, я ніколи не полюблю тебе, – сказала вона. "Так що немає сенсу продовжувати".

В прикладі було використано трансформацію перестановки, на що вказує зміна порядку слів при перекладі.

(61). *I've put all I had into it* (BS, H: URL).

Я вклала у нього все, що я мала.

Як репрезентує приклад, було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено.

(62). *Daisy is a strict, moody woman, but dependable* (BS, H: URL).

Дейзі, хоча й надійна, проте сувора та примхлива жінка.

Як демонструє приклад, при перекладі було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено при перекладі.

(63). *Dear Daisy, I have a few things to say to you* (BS, H: URL).

Дорога Дейзі, мені потрібно тобі дещо сказати.

Речення було відтворено шляхом застосування трансформації перестановки, з огляду на те, що при перекладі було змінено порядок слів.

(64). *By my irregularity and turbulence of spirit I brought out the very worst in Daisy* (BS, H: URL).

Своєю нестабільністю і буйством духу я пробудив в Дейзі найгірше.

В тексті перекладу спостерігається зміна порядку слів, отже, було використано трансформацію перестановки.

(65). *She took Moses' word for it that he was seriously occupied* (BS, H: URL).

Вона повірила словам Мозеса про те, що він зайнятий серйозною працею.

В реченні перекладу спостерігається зміна порядку слів, що свідчить про застосування трансформації перестановки.

(66). *Of course a wife's duty was to stand by this puzzling and often disagreeable Herzog* (BS, H: URL).

Звичайно, це було її боргом, як дружини – стояти поруч з цим загадковим і часто таким неприємним Герцогом.

В прикладі було використано трансформацію перестановки, на що вказує зміна порядку слів при перекладі.

(67). *The Narragansett Corporation had paid him fifteen thousand dollars over a number of years to continue his studies in Romanticism* (BS, H: URL).

Тільки Narragansett Corporation протягом декількох років платила йому п'ятнадцять тисяч доларів, щоб він продовжував вивчати романтизм.

Як репрезентує приклад, було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено.

(68). *Resuming his self-examination, he admitted that he had been a bad husband-twice* (BS, H: URL).

Відновивши самоаналіз, він визнав, що двічі був поганим чоловіком.

Речення було відтворено шляхом застосування трансформації перестановки, з огляду на те, що при перекладі було змінено порядок слів.

(69). *Daisy, his first wife, he had treated miserably* (BS, H: URL).

Він жахливо обійшовся з Дейзі, своєю першою дружиною.

Як демонструє приклад, при перекладі було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено при перекладі.

(70). *He still thought perhaps that he could win by the appeal of passivity, of personality, win on the ground of being, after all, Moses-Moses Elkanah Herzog-a good man, and Madeleine's particular benefactor* (BS, H: URL).

Він все ще думав, що, можливо, зможе здобути перемогу, залучаючи пасивність, перемогти на тій підставі, що, врешті-решт, Мозес-Мозес Елькана Герцог – хороша людина і до того ж, особливий благодійник Мадлен.

В тексті перекладу спостерігається зміна порядку слів, отже, було використано трансформацію перестановки.

(71). *He noted with distaste his own trick of appealing for sympathy (BS, H: URL).*

Він з огидою відзначив свою властивість – волати до співчуття.

Як репрезентує приклад, було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено.

(72). *But Gersbach had a pair of extraordinary eyes for a red-haired man, brown, deep, hot eyes, full of life (BS, H: URL).*

Але у Герсбаха були незвичайні для рудоволосого чоловіка очі – карі, глибокі, гарячі, повні життя.

В реченні перекладу спостерігається зміна порядку слів, що свідчить про застосування трансформації перестановки.

(73). *Valentine, furthermore, was exquisitely confident of his appearance (BS, H: URL).*

Крім того, Валентин був надзвичайно впевнений у своїй зовнішності.

В тексті перекладу спостерігається зміна порядку слів, отже, було використано трансформацію перестановки.

(74). *In this confrontation in the untidy parlor, two kinds of egotism were present, and Herzog from his sofa in New York now contemplated them comhers in triumph (she had prepared a great moment, she was about to do what she longed most to do, strike a blow) and his egotism in abeyance, all converted into passivity (BS, H: URL).*

У цьому зіткненні в неохайній вітальні були присутні два види егоїзму, і Герцог зі свого дивана в Нью-Йорку тепер споглядав, як вони торжествують (вона приготувала великий момент, вона збиралася зробити те, що їй найбільше хотілося зробити, завдати удару), і його бездіяльний егоїзм, перетворений в пасивність.

Як демонструє приклад, при перекладі було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено при перекладі.

(75). *At first, she hadn't wanted him to be an ordinary professor, but she changed her mind after a year in the country* (BS, H: URL).

Спочатку вона не хотіла, щоб він був звичайним професором, але після року, проведеного в селі, передумала.

Речення було відтворено шляхом застосування трансформації перестановки, з огляду на те, що при перекладі було змінено порядок слів.

(76). *Dear Ramona, I owe you a lot. I am fully aware of it* (BS, H: URL).

Дорога Рамона, я багатьом тобі зобов'язаний.

В реченні перекладу спостерігається зміна порядку слів, що свідчить про застосування трансформації перестановки.

(77). *I can't promise that, thought Moses* (BS, H: URL).

"Цього я обіцяти не можу", - подумав Мозес.

В прикладі було використано трансформацію перестановки, на що вказує зміна порядку слів при перекладі.

(78). *I can only tell him that I don't contemplate putting myself in the hands of Ramona or any woman, at this time* (BS, H: URL).

Я можу тільки сказати, що в даний момент не збираюся віддавати себе в руки Рамони або будь-якої іншої жінки.

Як репрезентує приклад, було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено.

(79). *Well, he could not at this time claim to be clever* (BS, H: URL).

Що ж, на цей раз він не міг претендувати на розум.

Як демонструє приклад, при перекладі було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено при перекладі.

(80). *He might once have had the makings of a clever character, but he had chosen to be dreamy instead, and the sharpies cleaned him out* (BS, H: URL).

Можливо, колись у нього і були задатки розумного характеру, але замість цього, він вважав за краще бути мрійливим, і шахраї обчистили його.

Речення було відтворено шляхом застосування трансформації перестановки, з огляду на те, що при перекладі було змінено порядок слів.

(81). *So... he was a formerly handsome man* (BS, H: URL).

Значить... раніше він був красивим чоловіком.

В тексті перекладу спостерігається зміна порядку слів, отже, було використано трансформацію перестановки.

(82). *He now set down, Not that long disease, my life, but that long convalescence, my life* (BS, H: URL).

Тепер він записав: моє життя – не та довга хвороба, а те довге одужання.

В реченні перекладу спостерігається зміна порядку слів, що свідчить про застосування трансформації перестановки.

(83). *As long as Moses was married to Daisy, he had led the perfectly ordinary life of an assistant professor, respected and stable* (BS, H: URL).

Поки Мозес був одружений на Дейзі, він вів абсолютно звичайне життя шанованого і стабільного доцента.

В прикладі було використано трансформацію перестановки, на що вказує зміна порядку слів при перекладі.

(84). *There was a great deal of ruggedness, actually, in his character* (BS, H: URL).

Насправді, в його характері було багато жорстокості.

Як репрезентує приклад, було застосовано трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено.

(85). *Professor Herzog had the unconscious frankness of a man deeply preoccupied* (BS, H: URL).

Професор Герцог володів несвідомою відвертістю глибоко стурбованої людини.

Речення було відтворено шляхом застосування трансформації перестановки, з огляду на те, що при перекладі було змінено порядок слів.

2. Граматична заміна:

(86). *You couldn't leave people like Valentine and Phoebe stuck in this mournful countryside, alone, Madeleine said* (BS, H: URL).

Не можна залишати одних таких людей, як Валентин і Фібі, в цій сумній сільській місцевості, сказала Мадлен.

В рамках дослідження було виокремлено приклади застосування трансформації граматичної заміни. Так, конструкцію *You couldn't leave* було замінено при перекладі на конструкцію *Не можна залишати*. Також, при перекладі було використано трансформації перестановки з огляду на зміну порядку слів при перекладу.

(87). *She was an excellent cook, too, and knew how to prepare shrimp Arnaud, which she served with Pouilly Fuisse* (BS, H: URL).

Вона відмінно готувала і знала, як приготувати креветки Арно, які вона подавала з Pouilly Fuisse.

При перекладі було застосовано трансформацію граматичної заміни, так як іменник *cook* було відтворено дієсловом *готувала*.

(88). *Don't give me that line of platitudes about feelings* (BS, H: URL).

Не треба мені цих банальностей про почуття.

Як демонструє приклад, конструкцію *don't give me* було відтворено за допомогою конструкції з іншою граматичною структурою – *не треба мені*. Отже, було застосовано трансформацію граматичної заміни.

(89). *He was jealous but not exceptionally competitive, not a true paranoiac* (BS, H: URL).

Він був ревнивим, але не винятковим суперником, параноїком, але не справжнім.

При перекладі було застосовано трансформацію граматичної заміни, з огляду на те, що прикметник *competitive* було відтворено за допомогою іменника *суперником*.

3. Членування речення:

(90). *But after about a year of this new Chicago life, Madeleine decided that she and Moses couldn't make it after all-she wanted a divorce* (BS, H: URL).

Але приблизно через рік цього нового Чиказького життя Мадлен вирішила, що у них з Мозесом нічого не вийде. Вона хотіла розлучитися.

Як демонструє приклад, при перекладі було використано трансформацію членування речення, так як одне речення оригіналу передано двома реченнями в тексті перекладу.

(91). *The rest was silence-such heavy silence as he felt in Connecticut when he was finishing Romanticism and Christianity* (BS, H: URL).

Все інше було мовчанням. Важким мовчанням, яке він відчував у Коннектикуті, коли закінчував «Романтизм і Християнство».

В прикладі, речення оригіналу було розподілене на два речення, що свідчить про застосування трансформації членування речення.

(92). *She had got it into her head that Moses had divorced Daisy because she was a streetwalker, carried the yellow ticket-Polina in her delusions became a Russian again* (BS, H: URL).

Вона вбила собі в голову, що Мозес розлучився з Дейзі через те, що та була отримала жовтий квиток, стала повією. В своїх мареннях, Поліна знову стала росіянкою.

Так само, в прикладі, речення оригіналу було розподілене на два речення, що свідчить про застосування трансформації членування речення.

Отже, серед граматичних трансформацій було застосовано такі їх варіації:

- трансформація перестановки;
- трансформація граматичної заміни;
- трансформація членування речення.

3.4 Лексико-граматичних трансформацій в ході перекладу рольових архетипів

В останньому підрозділі практичного дослідження буде розглянуто особливості застосування лексико-граматичних трансформацій в ході перекладу рольових архетипів. Розглянемо приклади:

1. Модуляція:

(93). *In marrying Madeleine and resigning from the university (because she thought he should), digging in at Ludeyville, he showed a taste and talent also for danger and extremism, for heterodoxy, for ordeals, a fatal attraction to the “City of Destruction.”* (BS, H: URL)

Одружившись на Мадлен і залишивши таку важливу йому посаду в університеті (тому що вона вважала, що він повинен), заснувавшись в Людевілі, він проявив смак і талант до небезпеки і екстремізму, до неортодоксальності, до суворих випробувань, фатального потягу до «міста руйнування».

В прикладі, за допомогою трансформації модуляції або смислового розвитку, було передано словосполучення *resigning from the university* – *залишивши таку важливу йому посаду в університеті*. Так, сенс виразу було розвинено, що свідчить про використання трансформації модуляції.

(94). *Since she was domineering, and since he loved her, he had to accept the flavor that was given* (BS, H: URL).

Так як вона була владною, і так як він любив її, він повинен був прийняти її позицію і смак у всьому.

Уривок речення *he had to accept the flavor that was given* було також передано шляхом модуляції, з огляду на те, що його сенс було розвинено.

(95). *His friend, his former friend, Valentine, and his wife, his ex-wife Madeleine, had spread the rumor that his sanity had collapsed* (BS, H: URL).

Його друг, його колишній друг Валентин і його дружина, його колишня дружина Мадлен, поширили слух, що він втратив останні краплі розуму.

Як демонструє приклад, кінець речення було відтворено за допомогою смислового розвитку: *his sanity had collapsed* – *він втратив останні краплі розуму*. Отже, було застосовано трансформацію модуляції.

(96). *His white face showed everything-everything* (BS, H: URL).

На його обличчі було написано все його життя.

При перекладі речення, в тексті перекладу подано змістовно поширений варіант, що свідчить про застосування трансформації модуляції.

(97). *His face revealed what a beating he had taken* (BS, H: URL).

По його обличчю було видно, як сильно його виснажило й побило життям.

В прикладі, кінець речення було відтворено за допомогою смислового розвитку: *a beating he had taken – як сильно його виснажило й побило життям.* Отже, було застосовано трансформацію модуляції.

2. Антонімічний переклад:

(98). *She recognized, she said, that Moses was in a peculiar state, but there was something about him so dear, so loving, so healthy, and basically so steady-as if, having survived so many horrors, he had been purged of neurotic nonsense-that perhaps it had been simply a question of the right woman, all along* (BS, H: URL).

Як вона сама сказала, вона визнала, що Мозес був в особливому стані, але в ньому було щось таке дороге, таке любляче, таке здорове і таке стабільне, як ніби, переживши стільки жахів, він був очищений від невротичної нісенітництва. Можливо, весь цей час, все це було зумовлене відсутністю необхідної йому жінки.

Було виокремлено також і приклад використання трансформації антонімічного перекладу. Так, уривок речення *it had been simply a question of the right woman, all along* було відтворено реченням із заперечним значенням: *Можливо, весь цей час, все це було зумовлене відсутністю необхідної йому жінки.* Також, було застосовано трансформацію членування речення.

3. Описовий переклад:

(99). *In Argentina they'd call you tacho commasculine* (BS, H: URL).

В Аргентині тебе назвали б надзвичайно маскуліним мачо.

Як демонструє приклад, при перекладі аргентинського виразу, було застосовано трансформацію описового перекладу з елементами транскрибування: *tacho commasculine – надзвичайно маскуліним мачо.*

4. Компенсація:

(100). *But first, ringing Gersbach's doorbell, he had to face the coldness (he couldn't understand it) of Phoebe Gersbach, who answered* (BS, H: URL).

Але спочатку, зателефонувавши в двері Герсбаха, він зіткнувся з холодністю Фібі Герсбах, яка відкрила йому. Зрозуміти причини цієї холодності він так і не зміг.

Було виокремлено також і приклад застосування трансформації компенсації при перекладі. З метою уникнення перевантаження речення перекладу, інформацію, подану в дужках оригіналу (*he couldn't understand it*), було опущено. Проте, її було компенсовано у наступному реченні.

Отже, серед лексико-граматичних трансформацій було виокремлено застосування таких трансформацій, як:

- трансформація модуляції;
- трансформація описового перекладу;
- трансформація антонімічного перекладу;
- трансформація компенсації.

Наприкінці дослідження, доцільно навести результати статистичного аналізу, які продемонстровано на рис. 3.1.

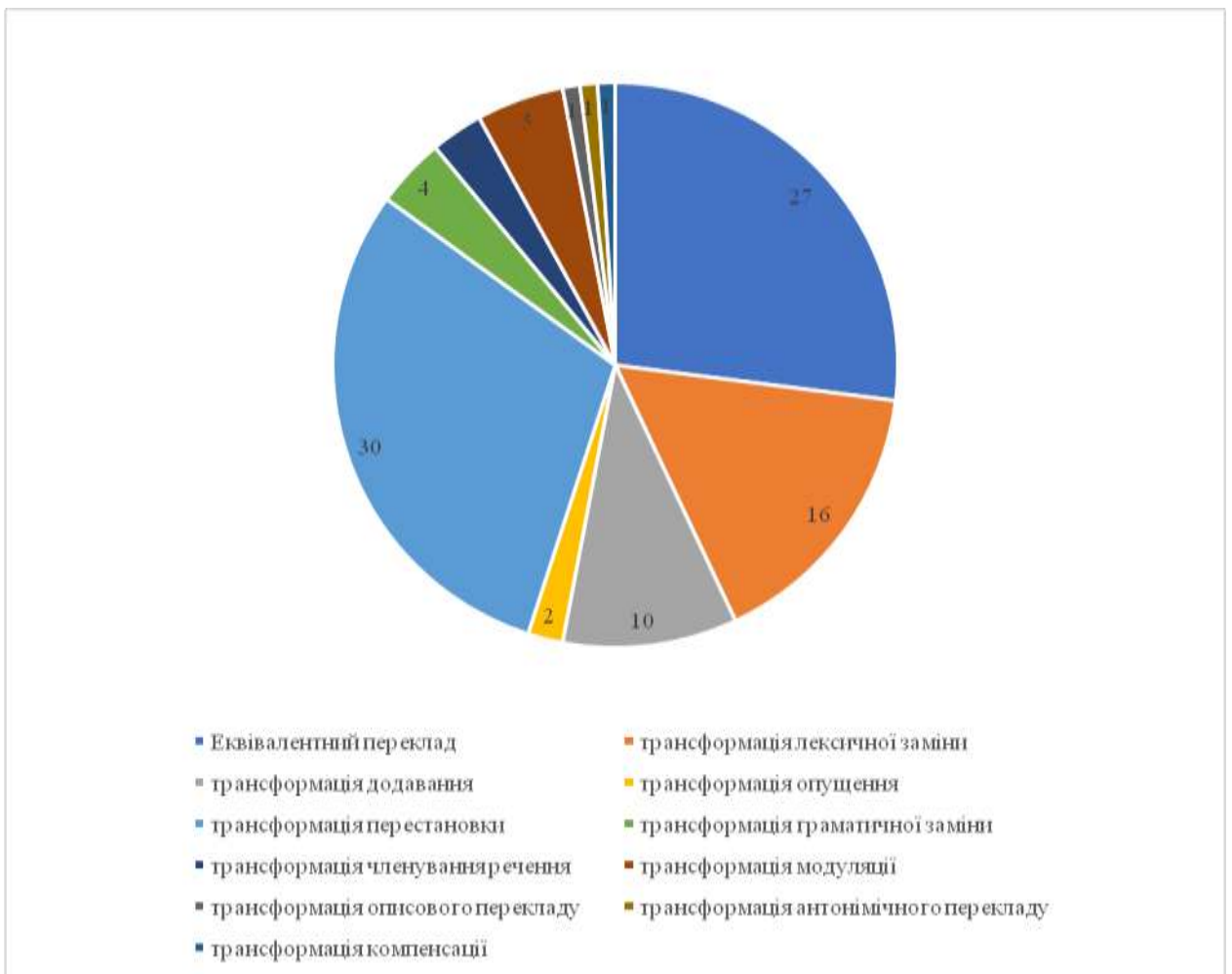

Рис. 3.1 – Результати статистичного аналізу

Отже, аналіз дозволив з'ясувати, що найбільш вживаною трансформацією перекладу рольових архетипів є трансформація перестановки, яку було застосовано в 30% проаналізованих прикладів. Також, частотним є застосування еквівалентного перекладу, який було використано в 27% проаналізованих прикладів. Менш частотним є застосування таких трансформацій, як трансформація лексичної заміни, яку було застосовано в 16% проаналізованих прикладів, трансформація додавання, яку було застосовано в 10% проаналізованих прикладів.

Найменш частотним є застосування таких трансформацій, як трансформація модуляції яку було застосовано в 5% проаналізованих прикладів, трансформація граматичної заміни, яку було застосовано в 4% проаналізованих

прикладів, трансформація членування речення, яку було застосовано в 3% проаналізованих прикладів, трансформація опущення, яку було застосовано в 2% проаналізованих прикладів, трансформація описового перекладу, трансформація антонімічного перекладу, трансформація компенсації, які було застосовано в 1% проаналізованих прикладів на кожну трансформацію.

Висновки до III розділу

В третьому розділі було здійснено аналіз особливостей вираження рольових архетипів в українському варіанті перекладу роману Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog») (BS, H: URL). Так, було розглянуто застосування еквівалентного перекладу, так само, як і перекладацьких трансформацій.

В рамках дослідження, було отримано такі результати:

- трансформацію перестановки було застосовано в 30% проаналізованих прикладів;
- еквівалентний переклад було використано в 27% проаналізованих прикладів;
- трансформацію лексичної заміни було застосовано в 16% проаналізованих прикладів;
- трансформацію додавання було застосовано в 10% проаналізованих прикладів;
- трансформацію модуляції було застосовано в 5% проаналізованих прикладів;
- трансформацію граматичної заміни було застосовано в 4% проаналізованих прикладів;
- трансформацію членування речення було застосовано в 3% проаналізованих прикладів;

- трансформацію опущення було застосовано в 2% проаналізованих прикладів
- трансформацію описового перекладу було застосовано в 1% проаналізованих прикладів;
- трансформацію антонімічного перекладу було застосовано в 1% проаналізованих прикладів;
- трансформацію компенсації було застосовано в 1% проаналізованих прикладів.

ВИСНОВКИ

Роботу було присвячено дослідженню особливостей вираження рольових архетипів та їх перекладу в романі Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

Аналіз дозволив зробити висновки про те, що поняття архетипу визначається як беззмістовні конструкти, що знаходять значення і емоційну характеристику, лише реалізуючись на рівні свідомості у вигляді тих чи інших образів. В рамках дослідження, було виокремлено наступні вісім жіночих рольових архетипів: Деметра – мати милостива, щедра; Кора-Персефона – юна діва, жертва, господиня підземного царства; Афіна – неприступна діва, стратег і тактик; Артеміда – вічна діва, суперниця чоловіків, мстива мисливиця; Афродіта – втілення любові і краси, муза художників і поетів; Гера – вірна і ревнива дружина, світська жінка; Гестія – жінка, що віддає перевагу самотності, присвятила себе іншому сенсу; Геката – сваха, жартівниця, чаклунка і посередниця.

Аналіз дозволив виокремити і 9 чоловічих архетипів, які представлено особистостями наступних олімпійських богів: 1. Аполлон: законник, спортсмен, артист, улюблений син матері, вірний син батька; 2. Гермес – хитрун, спритник, посередник, символ невизначеності і мінливості в шлюбі; 3. Арес – борець, солдат, суперник, нелюбимий син батька, хоробрий, рішучий, хваль-

куватий, самовпевнений, суперник; 4. Гефест – телепень, винахідник, одинок, простак, ізгой, майстер на всі руки; 5. Діоніс – харизматичний лідер, екзальтований коханець, романтичний п'яниця; 6. Зевс – батько, начальник, узурпатор, влада – мета життя, має харизму, задатки великого правителя 7. Прометей – революціонер, ідеолог, заступник, стратег і тактик, політичний гравець; 8. Посейдон – вождь, ватажок, отаман, конкурент, рішучий, незалежний, наполегливий, мстивий, підприємець; 9. Аїд – таємний володар, відлюдник, тіньова фігура, дивний, потайний.

Було також з'ясовано, що в процесі перекладу рольових архетипів, перекладачеві необхідно орієнтуватись на збереження адекватності тексту, з огляду на те, що рольові архетипи репрезентуються за допомогою реалій, метафор, метонімії, порівнянь тощо, які можуть викликати труднощі перекладу та викликати необхідність застосування численних перекладацьких трансформацій.

Другий розділ присвячено аналіз особливостей вираження рольових архетипів в романі Сола Беллоу «Герцог» (Saul Bellow «Herzog»).

Було зроблено висновок про те, що чоловічі та жіночі архетипи роману знаходяться у постійній конфронтації. Так, головний герой знаходиться у конфронтації з усіма жінками, які зустрічаються на його шляху, з огляду на відмінності життєвих позицій та ролей.

Було також з'ясовано, що відмінності у вираження архетипів чоловіків та жінок полягають також у тому, що жіночі архетипи поєднують в собі кілька архетипів, з огляду на багатогранність жіночих ролей в суспільстві, в той час як чоловіки дотримуються одного рольового архетипу. Аналіз дозволив з'ясувати, що Мадлен, поєднує в собі архетипи Афіни, Афродіти та Артеміди, з огляду на те, що Мадлен – розумна та приваблива як Афродіта, стратег і тактик – як Афіна, суперник чоловікам – як Артеміда. В той же час, подруга головного героя Рамона – уособлення архетипу Деметри та Афродіти. Як Деметра, Рамона милостива та щедра, і в той же час, красива та спокуслива, як Афродіта.

Героїня роману Дейзі є уособленням архетипу Гери – надійної, вірної дружини, проте, суворої та ревнивої, матері захисниці, та Гестії – особи, яка присвятила життя іншому сенсу. Другорядна героїня Фібі Герсбах є уособленням архетипу Гестії – жінки, що віддає перевагу самотності, яка присвятила себе іншому сенсу та Кори-Персефони – жертви обставин.

Також, було зазначено, що рольові архетипи чоловіків представлено цільними образами, з огляду на те, що Мозес Герцог є уособленням архетипу Гефеста, Валентин Герсбах – уособлення архетипу Діонісу.

В ході перекладацького аналізу, було з'ясовано, що найбільш вживаною трансформацією перекладу рольових архетипів є трансформація перестановки, яку було застосовано в 30% проаналізованих прикладів. Також, частотним є застосування еквівалентного перекладу, який було використано в 27% проаналізованих прикладів. Менш частотним є застосування таких трансформацій, як трансформація лексичної заміни, яку було застосовано в 16% проаналізованих прикладів, трансформація додавання, яку було застосовано в 10% проаналізованих прикладів.

Найменш частотним є застосування таких трансформацій, як трансформація модуляції яку було застосовано в 5% проаналізованих прикладів, трансформація граматичної заміни, яку було застосовано в 4% проаналізованих прикладів, трансформація членування речення, яку було застосовано в 3% проаналізованих прикладів, трансформація опущення, яку було застосовано в 2% проаналізованих прикладів, трансформація описового перекладу, трансформація антонімічного перекладу, трансформація компенсації, які було застосовано в 1% проаналізованих прикладів на кожну трансформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агєєва В. О. Архетип та його витлумачення від К.Г. Юнга – психоаналітика до лінгвокогнітивної сучасності. *Національний педагогічний уні-*

- верситет імені М. П. Драгоманова, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2015. 1. С. 18–26*
2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение: учеб. пособие для студ. филол. и лингв, фак. высш. учеб. Заведений. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПоГУ; Москва: Издательский центр «Академия», 2004. 122 с.
 3. Алимов В. В. Интерференция в переводе (на материале профессиональной межкультурной коммуникации и перевода в сфере профессиональной коммуникации). Дисс. на ... д. филол. наук. Москва: 2004. 280 с.
 4. Арпентьева М. Р., Брайцева С. В. Архетипы и ролевые модели в визуальном брендинге. *Калужский государственной университет им. К. Э. Циолковского*, 2016. С. 153–166.
 5. Базилян С. А. Архетипические презентации культуры в рекламных мифах: социокультурный анализ: моногр. В.Новгород, Берлин: Lap Lambert Academic Publishing, 2012. 253 с.
 6. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва: Изд-во иностранной литературы, 1955. С. 416.
 7. Барсукова Е. В. Языковая личность как научная проблема. *Лингвистические и экстралингвистические проблемы коммуникации: теоретические и прикладные аспекты*. Саранск, 2002. С. 142–147.
 8. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Москва: изд. «Межд. отношения», 1975. 239 с.
 9. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Вид.центр “Академія”, 2004. 344 с.
 10. Бедненко Г.Б. Боги, Герои, Мужчины. Архетипы мужественности. URL: <https://www.litmir.me/bd/?b=285509>
 11. Бедненко Г.Б. Греческие богини. Архетипы женственности. URL: http://www.k2x2.info/psihologija/grecheskie_bogini_arhetipy_zhenstvennosti/p2.php

12. Богданова И.А. Функционирование архетипического концепта «вода» в текстах народного и индивидуального творчества. Автореферат диссертации ... кандидата филологических наук. Пермь, 2006.
13. Богин Г. И. Современная лингводидактика. Калинин, 1980. С. 14.
14. Большакова А. Ю. Архетип – концепт – культура. *Вопросы философии*, 2010. №7. С.47.
15. Васильева Н.И. Фольклорные архетипы в современной массовой литературе: романы Дж. К. Роулинг и их интерпретация в молодежной субкультуре. Диссертация ... кандидата филологических наук. Нижний Новгород, 2005. 156 с.
16. Ведернікова Т. В. Деякі риси психологізму в сучасній англійській прозі. *Наукові записки ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Літературознавство*, 2018, вип. 3 – 4. С. 89 – 90.
17. Гак В. Г., Львин Ю. И. Курс перевода. Французский язык. Москва: ИМО, изд-е 2-е перераб, 1970. 400 с.
18. Голев Н. Д. Языковая личность как носитель языковой способности. *Лингвоперсонология: типы языковых личностей и личностно-ориентированное обучение*. Барнаул; Кемерово, 2006. С. 7–12.
19. Голенок Г.В. Комплексы и архетипы. Знание, понимание, умение. 2010; 2: 195 – 200.
20. Голік С. Мовна особистість як об'єкт лінгвокультурологічних досліджень. *Вісник Львівського Донченко О. Архетипи – спільне в нашому житті (розпізнавання архетипів як шлях до унікальності)*. *Психологія особистості*, 2011. № 1 (2). С. 170–181.
21. Гринев-Гриневиц С.В. Терминоведение: Уч.пособ. для студ. ВУЗ. Москва: Издательский центр «Академия», 2008. 301 с.
22. Даниленко В.П. Терминология: опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977. С. 246.

- 23.Донченко О. Архетипи – спільне в нашому житті (розпізнавання архетипів як шлях до унікальності). *Психологія особистості*, 2011. № 1 (2). С. 170–181.
- 24.Ермолаева Н.Л. Архетип халата в русской литературе XIX в. *Учёные записки Казанского государственного университета*, 2009; Том 151; Кн. 3. С. 47–56.
- 25.Ерошенко А. Р. Концепт «Человек» в антропологической лингвистике: особенности интерпретации. *Антропологическая парадигма в филологии*. Ч. 2. Ставрополь, 2003. С. 18–20.
- 26.Жук С.А. Архетипы горного пейзажа. *Мир науки, культуры, образования*, 2013. Том 40, № 3: 310 – 312.
- 27.Иванова Е. В. Архетипический концепт в языке и тексте. *Филология и искусствознание*, 2013. 4. С. 181–190
- 28.Иванова Е.В. Архетип апокалипсиса и его вербализация в текстах СМИ. *Политическая лингвистика*, 2012. Том 42, Выпуск 4. С. 184 – 188.
- 29.Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учебник. Москва: Высш. шк., 1990. 253 с.
- 30.Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. Москва: изд. ЭТС, 2004. 424 с.
- 31.Коробейникова А.А., Пыхтина Ю.Г. О пространственных архетипах в литературе. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2010. Том 117, № 11. С. 44 – 50.
- 32.Кушниренко, А. А. Семантика компонентов архетипического комплекса литературного произведения. Архетипы, мифологемы, символы в художественной картине мира писателя / под ред. Г. Г. Исаева ; сост. Г. Г. Исаев, Т. Ю. Громова, Д. М. Бычков. Астрахань : Изд. дом «Астрахан. ун-т», 2010. С. 30-32.
- 33.Латышев Л. К. Технология перевода: учебное пособие. 3-е изд., стер. Москва: Академия, 2007. 320 с.

34. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). К.: Ленвіт, 2006. 175 с.
35. Марціяш М. З. Теорія ментальності в контексті сучасної лінгвокультурології. *Науковий вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*, 2010. С. 196–198.
36. Мелетинский Е.М. О литературных архетипах. М., 1994. Вып. 4. С. 7.
37. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. Москва: Московский Лицей, 1996. 298 с.
38. Новосельцева В. А. О понятии "языковая личность". *Актуальные вопросы социогуманитарного знания: история и современность*, 2017. 5. С. 102–107
39. Перевозкина Ю.М., Перевозкин С.Б., Дмитриева Н.В. Архетипы современной женщины. *Мир науки, культуры, образования*, 2014; Том 44, № 1. С. 267 – 270.
40. Пилипчук А.С., Филатова Е.Ю. Особенности научного стиля английского языка. *Успехи в химии и химической технологии. ТОМ XXXI*, 2017. № 14. С. 71–73
41. Попков Ю.В., Тюгашев Е.А. Метафизика севера и зооморфные архетипы русской философии. *Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Гуманитарные и социальные науки*, 2010. 5. С. 60–66.
42. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. 3-е изд., стереотип. Москва: «Р. Валент», 2007. 244 с.
43. Свиридов О. Ф. Символіка замовлянь у східнослов'янському і британському магічному фольклорі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство". Одеса, 1996. 16 с.
44. Степанов Ю. С. Константы : словарь русской культуры. М., 2001. С. 43.
45. Топоров В.Н. Бедная Лиза Карамзина. Опыт прочтения. М., 350 с.

46. Уилрайт Ф. Метафора и реальность. Теория метафоры. М. : Прогресс, 1990. С. 82–110.
47. Фисенко О.С., Лазарев С.В. Архетип в структуре метаконцепта. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, 2014. № 6-2. С. 55–59
48. Хазанкович Ю.Г. Образ «волка» в фольклоре и литературе: к проблеме архетипа. *Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов*, 2009. 2. С. 186–188.
49. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения). Львов, 1988. С. 45-48
50. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука, 1988. 215 с.
51. Шустрова Е. В. Проявление основных архетипических образов в американской политической карикатуре. *Политическая лингвистика*, 2013. No 1. С. 39–58.
52. Bassnett S. *Translation Studies / Literary Theory / Linguistics*. Third Edition. L. and N.Y.: Routledge. Taylor&Francis Group, 2005.
53. Jones R.A. On the empirical proof of archetypes: commentary on Maloney. *Journal of Analytical Psychology*, 2000. 45. P. 599 – 605
54. Jung C.G. *Four Archetypes: Mother, Rebirth, Spirit, Trickster*. London, New York: Routledge, 2003.
55. Jung C.G. *Man and his Symbols*. New York: Anchor Press, Doubleday, 1988. 202 p.
56. Knox J. From archetypes to reflective function. *Journal of Analytical Psychology*, 2004. 49. P. 119.
57. Maloney A. Response to ‘On the empirical proof of archetypes: commentary on Maloney’. *Journal of Analytical Psychology*, 2000. 45. P. 607–612.
58. McDowell M.J. Principle of organisation: a dynamic-systems view of the archetype-as-such. *Journal of Analytical Psychology*, 2006. 46. P. 637–654.

59. Merchant J. The developmental/emergent model of archetype, its implications, and its applications to shamanism. *Journal of Analytical Psychology*, 2006. 51. P. 125–144.
60. Picht H. *Modern Approaches to Terminological Theories and Applications*. Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Oxford Wien, 2006. 434 p.
61. von Franz M. & Hillman, J. *Lectures on Jung's typology*. Putnam, CT: Spring Publications, 2006. 201 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

АВ – Аверинцев С.С. София – Логос. Словарь. К., 2006. С. 207.

УТ – Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка. Москва: Альта-Принт, 2005. С. 1216.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

BS, H – Bellow S. Herzog. URL: <https://onlinereadfreenovel.com/saul-bellow/53810-herzog.html>

ДОДАТОК

Рольові архетипи в українськомовних перекладах роману Сола Беллоу Herzog 'Герцог'

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1	<i>Madeleine considered herself too young, too intelligent, too vital, too sociable to be buried in the remote Berkshires</i> (BS, H: URL).	<i>Мадлен вважала себе занадто молодю, занадто розумною, занадто життєрадісною, занадто товариською, щоб бути похованою в далеких Беркширських горах.</i>
2	<i>Madeleine had never loved him</i>	<i>Мадлен ніколи не любила його.</i>

	(BS, H: URL).	
3	<i>“It’s painful to have to say I never loved you (BS, H: URL).</i>	<i>Мені боляче говорити, що я ніколи тебе не любила (BS, H: URL).</i>
4	<i>You know you’re a good-looking man. And you even take pride in being one (BS, H: URL).</i>	<i>Ти ж знаєш, що ти гарний чоловік. І ти навіть пишаєшся тим, що ти один з них.</i>
5	<i>She was looking very gaunt, dry, pale, strained (BS, H: URL).</i>	<i>Вона виглядала дуже виснаженою, сухою, блідою, напруженою.</i>
6	<i>And Phoebe had only one business in life, one aim, to keep her husband and protect her child (BS, H: URL).</i>	<i>А у Фібі була тільки одна справа в житті, одна мета – зберегти свого чоловіка і захистити свою дитину.</i>
7	<i>Daisy would try to be stolid. It did great harm to her looks (BS, H: URL).</i>	<i>Дейзі постаріється бути незворушною. Це дуже шкодило її зовнішності.</i>
8	<i>To his own parents he had been an ungrateful child. To his country, an indifferent citizen (BS, H: URL).</i>	<i>Для своїх батьків він був невдячною дитиною. Для своєї – країни байдужий громадянин.</i>
9	<i>With love, lazy. With brightness, dull. With power, passive (BS, H: URL).</i>	<i>З любов’ю – ледачий. З яскравістю – тьмянний. З силою – пасивний (BS, H: URL).</i>
10	<i>And she and Gersbach managed and planned every step I took (BS, H: URL).</i>	<i>І вони з Герсбахом управляли і планували кожним моїм кроком.</i>
11	<i>Valentine was exquisitely</i>	<i>Валентин був надзвичайно внев-</i>

	<i>confident of his appearance</i> (BS, H: URL).	нений у своїй зовнішності.
12	<i>"You should hold on to that feeling," she said. "I believe it's true</i> (BS, H: URL).	- Ти повинен триматися за це почуття, " сказала вона. - Я вірю, що це правда.
13	<i>You do love me</i> (BS, H: URL).	Ти дійсно любиш мене.
14	<i>But I think you also understand what a humiliation it is to me to admit defeat in this marriage</i> (BS, H: URL).	Але я думаю, ви також розумієте, яке приниження для мене визнати поразку в цьому шлюбі.
15	<i>He looked weirdly tranquil</i> (BS, H: URL).	Він виглядав дивно спокійним.
16	<i>On the strength of his early successes he had never had difficulty in finding jobs and obtaining research grants</i> (BS, H: URL).	Завдяки своїм раннім успіхам він ніколи не відчував труднощів з пошуком роботи і отриманням дослідницьких грантів.
17	<i>To his son and his daughter he was a loving but bad father</i> (BS, H: URL).	Для сина і дочки він був люблячим, але поганим батьком.
18	<i>But he had really thought matters were improving</i> (BS, H: URL).	Але він дійсно думав, що справи покращуються.
19	<i>Of course, Herzog was not entirely unprepared for this</i> (BS, H: URL).	Звичайно, Герцог був абсолютно не готовий до цього.
20	<i>She'll want a child</i> (BS, H: URL).	Вона захоче дитину.
21	<i>She'll want to breed with a man</i>	Вона захоче поріднитися з чоло-

	<i>who talks to her like this (BS, H: URL).</i>	<i>віком, який так з нею розмовляє.</i>
22	<i>Some women think that earnestness is wooing (BS, H: URL).</i>	<i>Деякі жінки думають, що щирість - це залицяння.</i>
23	<i>She needed extraordinary courage to hold this poise (BS, H: URL).</i>	<i>Їй потрібна надзвичайна мужність, щоб зберегти це самовладання.</i>
24	<i>And this courage of hers was unsteady. At times it trembled (BS, H: URL).</i>	<i>І ця її мужність була непохитною. Часом вона тремтіла.</i>
25	<i>Was he a clever man or an idiot? (BS, H: URL)</i>	<i>Він був розумною людиною чи ідіотом?</i>
26	<i>He had a strong will and a talent for polemics, a taste for the philosophy of history (BS, H: URL).</i>	<i>У нього була сильна воля і талант до полеміки, смак до філософії історії.</i>
27	<i>His ambitions received a sharp check (BS, H: URL).</i>	<i>Його амбіції отримали різку відсіч.</i>
28	<i>Six weeks before <u>sending him away</u>, she had had him lease a house near the Midway at two hundred dollars a month (BS, H: URL).</i>	<i>За шість тижнів до того, як <u>вона пішла</u>, вона веліла йому зняти будинок неподалік від Мідуея за двісті доларів на місяць.</i>
29	<i>I'm <u>crushed</u> by this (BS, H: URL).</i>	<i>Я повністю <u>знищена</u>.</i>
30	<i>Why <u>put that little devil down</u>? (BS, H: URL)</i>	<i>Навіщо <u>присипляти</u> цього маленького диявола?</i>

31	<i>He had forced Daisy to endure a freezing winter in eastern Connecticut while he <u>was writing Romanticism and Christianity</u>, in a cottage where the pipes <u>had to be thawed</u> with candles and freezing <u>blasts</u> penetrated the clapboard walls while Herzog brooded over his Rousseau or <u>practiced</u> on the oboe (BS, H: URL).</i>	<i>Поки писав про романтизм і <u>християнство</u>, він змусив Дейзі пережити холодну зиму в східному Коннектикуті, в котеджі, де труби доводилося <u>відігрівати</u> свічками, а крижані <u>потоки вітру</u> проникали крізь дощаті стіни, в той час як Герцог роздумував над своїм Руссо або <u>удосконалював навички гри</u> на гобої.</i>
32	<i>She did so with heavy neutrality, <u>recording</u> her objections each time-once but not more (BS, H: URL).</i>	<i>Вона робила це з підкресленою нейтральністю, <u>висловлюючи</u> свої заперечення з кожного приводу – один раз, але не більше.</i>
33	<i>He <u>had a horror</u> of these meetings (BS, H: URL).</i>	<i>Він <u>боявся</u> цих зустрічей.</i>
34	<i>Late in spring Herzog had been overcome by the need to explain, to have it out, to justify, <u>to put in perspective</u>, to clarify, to make amends (BS, H: URL).</i>	<i>Наприкінці весни Герцога здолала потребу порозумітися, розібратися, виправдатися, <u>подивитися</u> в майбутнє, <u>прояснити сутність речей</u>, загладити свою провину.</i>
35	<i>The results lay in the closet, in an old valise-eight hundred pages of <u>chaotic argument</u> which had never found its <u>focus</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Результати лежали в шафі, в старому саквояжі-вісімсот сторінок <u>безладних міркувань</u>, які так і не знайшли свого <u>призначення</u>.</i>
36	<i>He knew he was a <u>terribly</u></i>	<i>Він знав, що він – <u>надзви-</u></i>

	<i>handsome man</i> (BS, H: URL).	<i>чайно вродливий чоловік.</i>
37	<i>He expected women-<u>all women-to be mad about him</u></i> (BS, H: URL).	<i>Він очікував, що <u>всі, без виключення, жінки, втрачатимуть від нього розум.</u></i>
38	<i>I believe in God-sin- death-<u>so don't pull any sentimental crap on me.</u></i> " (BS, H: URL)	<i>Я вірю в Бога, гріх, смерть, так що <u>не замилуй мені очі сентиментальною нісенітницею.</u></i>
39	<i>"I want to be married," she said. "This other stuff is just <u>balls!</u></i> (BS, H: URL)	<i>"Я хочу вийти заміж," сказала вона. - Все інше-просто <u>нісенітниця!</u></i>
40	<i>With Madeleine, several years ago, Herzog had made <u>a fresh start in life</u></i> (BS, H: URL).	<i>Кілька років тому, Герцог почав <u>нове життя</u> з Мадлен.</i>
41	<i>With twenty thousand dollars inherited from his charming father, <u>to please</u> his new wife, he quit an academic position which was <u>perfectly respectable</u> and bought a big old house in Ludelyville, Massachusetts</i> (BS, H: URL).	<i>З двадцятьма тисячами доларів, успадкованими від свого чарівного батька, <u>з метою порадувати</u> свою нову дружину, він залишив академічну посаду, яка була <u>дійсно</u> респектабельною, і купив великий старий будинок у Людевіллі, штат Массачусетс.</i>
42	<i>His life was, <u>as the phrase goes,</u> ruined</i> (BS, H: URL).	<i>Його життя було, <u>як то кажуть,</u> зруйноване.</i>
43	<i>A person of irregular <u>tendencies,</u> he practiced the art of circling among random facts to swoop down on the essentials</i> (BS, H: URL).	<i>Людина нерегулярних <u>бажань,</u> він практикував мистецтво парити серед випадкових фактів, щоб спуститися вниз до основних.</i>
44	<i>Only a week before she</i>	<i>Всього за тиждень до того, як</i>

	<i>demanded a divorce, she had his things cleaned and pressed, but on the day he left the house, she flung them all into a <u>carton</u> which she then dumped down the cellar stairs</i> (BS, H: URL).	<i>вона зажадала розлучення, вона вичистила і випрасувала його речі, але в той день, коли він пішов з дому, вона кинула їх все в картонну <u>коробку</u>, яку потім скинула вниз по сходах в підвал.</i>
45	<i>You like to come on meek and tame, and cover up the devil that's in you</i> (BS, H: URL).	<i>Тобі подобається бути лагідним і смиренным, приховувати диявола, який <u>живе</u> в тобі.</i>
46	<i>He was clear enough in April but by the end of May he began to ramble</i> (BS, H: URL).	<i>У квітні <u>його розум</u> був досить ясний, але до кінця травня, він почав марити.</i>
47	<i>Then he realized suddenly that Ramona had made herself into a sort of sexual professional (or <u>priestess</u>) were</i> (BS, H: URL).	<i>Він раптом зрозумів, що Рамона стала в певному роді жрицею <u>кохання</u>, <u>таким собі</u> секс-професіоналом.</i>
48	<i>He was reasoning, arguing, he was suffering, he had thought of a brilliant alternative-he was wide- open, he was narrow; his eyes, his mouth made everything silently clear- longing, bigotry, bitter anger</i> (BS, H: URL).	<i>Він міркував, сперечався, він страждав, придумав блискучі альтернативи, він був широко відкритий, в одночасно, <u>такий замкнений</u>; його очі та рот виражали і тугу, і фанатизм, і гіркий гнів.</i>
49	<i>In this world, to be a woman who took matters into her own hands!</i> (BS, H: URL)	<i><u>Це варте багатого</u>, бути у цьому світі жінкою, яка взяла все в свої руки!</i>

50	<i>But he <u>had asked</u> to be beaten too, and had lent his attackers strength (BS, H: URL).</i>	<i>Але він теж <u>дозволив</u>, <u>майже</u> просив, щоб його били, і надавав нападникам силу.</i>
51	<i>His clinical picture was depressive-not the severest type; not a manic depressive (BS, H: URL).</i>	<i>Його клінічна картина була депресивною, <u>проте</u> найвищого типу; не маніакально-депресивною.</i>
52	<i>His intellect would have been more effective if he had had an aggressive paranoid character, <u>eager for power</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Його інтелект був би більш ефективним, якби він володів агресивним параноїдальним характером, <u>який прагнув би до абсолютної</u> влади.</i>
53	<i>He continued with the windows because he'; couldn't allow himself to feel crippled (BS, H: URL).</i>	<i>Він продовжував <u>працювати</u> з вікнами, тому що не міг дозволити собі відчувати себе калікою.</i>
54	<i>Satisfied with his own severity, <u>positively</u> enjoying the hardness and <u>factual</u> rigor of his judgment, he lay on his sofa, his arms rising behind him, his legs extended without aim (BS, H: URL).</i>	<i>Задоволений власною суворістю, насолоджуючись твердістю і суворістю свого судження, він лежав на дивані, заклавши руки за спину і безцільно витягнувши ноги.</i>
55	<i>Well, in the modern vocabulary, it was narcissistic; <u>it was</u> masochistic; <u>it was</u> anachronistic (BS, H: URL).</i>	<i>Ну, в сучасному словнику це було нарцисизм, мазохізм, анахронізм.</i>
56	<i>He had to find a position for Valentine Gersbach, too (BS,</i>	<i>Йому теж потрібно було знайти місце для Валентина Герсба-</i>

	H: URL).	ха.
57	<i>There was a flavor of subjugation in his love for Madeleine (BS, H: URL)..</i>	<i>У його любові до Мадлен відчувався присмак покірності.</i>
58	<i>It was now becoming clear to Herzog, himself incapable of making plans, how well Madeleine had prepared to get rid of him (BS, H: URL).</i>	<i>Тепер Херцогу, який сам був не в змозі будувати плани, стало ясно, як добре Мадлен підготувалася до того, щоб позбутися від нього.</i>
59	<i>When they moved in, he built shelves, cleared the garden, and <u>repaired the garage door</u>; he put up the storm windows (BS, H: URL).</i>	<i>Коли вони переїхали, він спорудив полиці, розчистив сад, <u>полагодив двері гаража</u>, поставив штормові вікна.</i>
60	<i>"It's painful to have to say I never loved you. I never will love you, either," she said. "So there's no point in going on." (BS, H: URL)</i>	<i>Мені боляче говорити, що я ніколи тебе не любила. Взагалі, я ніколи не полюблю тебе, – сказала вона. "Так що немає сенсу продовжувати".</i>
61	<i>I've put all I had into it (BS, H: URL).</i>	<i>Я вклала у нього все, що я мала.</i>
62	<i>Dear Daisy, I have a few things to say to you (BS, H: URL).</i>	<i>Дорога Дейзі, мені потрібно тобі децю сказати.</i>
63	<i>By my irregularity and turbulence of spirit I brought out the very worst in Daisy (BS, H: URL).</i>	<i>Своєю нестабільністю і буйством духу я пробудив в Дейзі найгірше.</i>
64	<i>She <u>took Moses' word</u> for it that he was <u>seriously occupied</u></i>	<i>Вона <u>повірила</u> <u>словам</u> <u>Мозеса</u> про те, що він зайнятий <u>серйоз-</u></i>

	(BS, H: URL).	<u>ною працею.</u>
65	<i>Daisy is a strict, moody woman, but dependable</i> (BS, H: URL).	<i>Дейзі, хоча й надійна, проте сувора та примхлива жінка.</i>
66	<i>Of course <u>a wife's duty</u> was to stand by this puzzling and often disagreeable Herzog</i> (BS, H: URL).	<i>Звичайно, це було її боргом, як <u>дружини</u> – стояти поруч з цим загадковим і часто таким неприємним Герцогом.</i>
67	<i>The Narragansett Corporation had paid him fifteen thousand dollars over a number of years to continue his studies in Romanticism</i> (BS, H: URL).	<i>Тільки Narragansett Corporation протягом декількох років платила йому п'ятнадцять тисяч доларів, щоб він продовжував вивчати романтизм.</i>
68	<i>Resuming his self-examination, he admitted that he had been a bad <u>husband-twice</u></i> (BS, H: URL).	<i>Відновивши самоаналіз, він визнав, що <u>двічі був поганим чоловіком.</u></i>
69	<i>Daisy, his first wife, <u>he had treated miserably</u></i> (BS, H: URL).	<i><u>Він жахливо обійшовся</u> з Дейзі, своєю першою дружиною.</i>
70	<i>He still thought perhaps that he could win by the appeal of passivity, of personality, win on the ground of being, after all, Moses-Moses Elkanah Herzog – a good man, and <u>Madeleine's particular benefactor</u></i> (BS, H: URL).	<i>Він все ще думав, що, можливо, зможе здобути перемогу, залучаючи пасивність, перемогти на тій підставі, що, врешті-решт, Мозес-Мозес Елькана Герцог – хороша людина і до того ж, <u>особливий благодійник Мадлен.</u></i>

71	<i>He noted with distaste his own <u>trick of appealing for sympathy</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Він з огидою відзначив <u>свою властивість</u> – волати до співчуття.</i>
72	<i>But Gersbach had a <u>pair of extraordinary eyes</u> for a red-haired man, brown, deep, hot eyes, full of life (BS, H: URL).</i>	<i>Але у Герсбаха були <u>незвичайні</u> для рудоволосого чоловіка <u>очі</u> – карі, глибокі, гарячі, повні життя.</i>
73	<i>Valentine, <u>furthermore</u>, was exquisitely confident of his appearance (BS, H: URL).</i>	<i>Крім того, Валентин був <u>надзвичайно впевнений</u> у своїй зовнішності.</i>
74	<i>In this confrontation in the untidy parlor, <u>two kinds of egotism</u> were present, and Herzog from his sofa in New York now contemplated them comhers in triumph (she had prepared a great moment, she was about to do what she longed most to do, strike a blow) and his <u>egotism in abeyance</u>, all converted into passivity (BS, H: URL).</i>	<i>У цьому зіткненні в неохайній вітальні були присутні два види <u>егоїзму</u>, і Герцог зі свого дивана в Нью-Йорку тепер споглядав, як вони торжествують (вона приготувала великий момент, вона збиралася зробити те, що їй найбільше хотілося зробити, завдати удару), і його <u>бездіяльний</u> <u>егоїзм</u>, перетворений в пасивність.</i>
75	<i>At first, she hadn't wanted him to be an ordinary professor, <u>but she changed her mind after a year in the country</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Спочатку вона не хотіла, щоб він був звичайним професором, <u>але після року, проведеного в селі, передумала.</u></i>
76	<i>Dear Ramona, <u>I owe you a lot. I am fully aware of it</u> (BS, H:</i>	<i>Дорога Рамона, <u>я багатьом тобі зобов'язаний.</u></i>

	URL).	
77	<i>I can't promise that, thought Moses (BS, H: URL).</i>	<i>"Цього я обіцяти не можу", - подумав Мозес.</i>
78	<i>I can only tell him that I don't contemplate putting myself in the hands of Ramona or any woman, at this time (BS, H: URL).</i>	<i>Я можу тільки сказати, що в даний момент не збираюся віддавати себе в руки Рамони або будь-якої іншої жінки.</i>
79	<i>Well, he could not at this time claim to be clever (BS, H: URL).</i>	<i>Що ж, на цей раз він не міг претендувати на розум.</i>
80	<i>He might once have had the makings of a clever character, but he had chosen to be dreamy instead, and the sharpies cleaned him out (BS, H: URL).</i>	<i>Можливо, колись у нього і були задатки розумного характеру, але замість цього, він вважав за краще бути мрійливим, і шахраї обчистили його.</i>
81	<i>So... he was a formerly handsome man (BS, H: URL).</i>	<i>Значить... раніше він був красивим чоловіком.</i>
82	<i>He now set down, Not that long disease, my life, but that long convalescence, my life (BS, H: URL).</i>	<i>Тепер він записав: моє життя – не та довга хвороба, а те довге одужання.</i>
83	<i>As long as Moses was married to Daisy, he had led the perfectly ordinary life of an assistant professor, respected and stable (BS, H: URL).</i>	<i>Поки Мозес був одружений на Дейзі, він вів абсолютно звичайне життя шанованого і стабільного доцента.</i>
84	<i>There was a great deal of ruggedness, actually, in his</i>	<i>Насправді, в його характері було багато жорстокості.</i>

	<i>character (BS, H: URL).</i>	
85	<i>Professor Herzog had the unconscious frankness of a man deeply preoccupied (BS, H: URL).</i>	<i>Професор Герцог володів несвідомою відвертістю глибоко стурбованої людини.</i>
86	<i>You couldn't leave people like Valentine and Phoebe stuck in this mournful countryside, alone, Madeleine said (BS, H: URL).</i>	<i>Не можна залишати одних таких людей, як Валентин і Фібі, в цій сумній сільській місцевості, сказала Мадлен.</i>
87	<i>She was an excellent cook, too, and knew how to prepare shrimp Arnaud, which she served with Pouilly Fuisse (BS, H: URL).</i>	<i>Вона відмінно готувала і знала, як приготувати креветки Арно, які вона подавала з Pouilly Fuisse.</i>
88	<i>Don't give me that line of platitudes about feelings (BS, H: URL).</i>	<i>Не треба мені цих банальностей про почуття.</i>
89	<i>He was jealous but not exceptionally competitive, not a true paranoiac (BS, H: URL).</i>	<i>Він був ревнивим, але не винятковим суперником, параноїком, але не справжнім.</i>
90	<i>But after about a year of this new Chicago life, Madeleine decided that she and Moses couldn't make it after all-she wanted a divorce (BS, H: URL).</i>	<i>Але приблизно через рік цього нового Чиказького життя Мадлен вирішила, що у них з Мозесом нічого не вийде. Вона хотіла розлучитися.</i>
91	<i>The rest was silence-such heavy silence as he felt in</i>	<i>Все інше було мовчанням. Важким мовчанням, яке він відчував у</i>

	<i>Connecticut when he was finishing Romanticism and Christianity (BS, H: URL).</i>	<i>Коннектикуті, коли закінчував «Романтизм і Християнство».</i>
92	<i>She had got it into her head that Moses had divorced Daisy because she was a streetwalker, carried the yellow ticket-Polina in her delusions became a Russian again (BS, H: URL).</i>	<i>Вона вбила собі в голову, що Мозес розлучився з Дейзі через те, що та була отримала жовтий квиток, стала повією. В своїх мареннях, Поліна знову стала росіянкою.</i>
93	<i>In marrying Madeleine and <u>resigning from the university</u> (because she thought he should), digging in at Ludeyville, he showed a taste and talent also for danger and extremism, for heterodoxy, for ordeals, a fatal attraction to the “City of Destruction.” (BS, H: URL)</i>	<i>Одружившись на Мадлен і <u>залишивши таку важливу йому посаду в університеті</u> (тому що вона вважала, що він повинен), заснувавшись в Людевілі, він проявив смак і талант до небезпеки і екстремізму, до неортодоксальності, до суворих випробувань, фатального потягу до «міста руйнування».</i>
94	<i>Since she was domineering, and since he loved her, <u>he had to accept the flavor that was given</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Так як вона була владною, і так як він любив її, <u>він повинен був прийняти її позицію і смак у всьому.</u></i>
95	<i>His friend, his former friend, Valentine, and his wife, his ex-wife Madeleine, had spread the rumor that his <u>sanity had collapsed</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Його друг, його колишній друг Валентин і його дружина, його колишня дружина Мадлен, поширили слух, що <u>він втратив останні краплі розуму.</u></i>

96	<i>His white face showed everything-everything (BS, H: URL).</i>	<i>На його обличчі було написано все його життя.</i>
97	<i>His face revealed what <u>a beating he had taken</u> (BS, H: URL).</i>	<i>По його обличчю було видно, <u>як сильно його виснажило й побило життям.</u></i>
98	<i>She recognized, she said, that Moses was in a peculiar state, but there was something about him so dear, so loving, so healthy, and basically so steady-as if, having survived so many horrors, he had been purged of neurotic nonsense-that perhaps <u>it had been simply a question of the right woman, all along</u> (BS, H: URL).</i>	<i>Як вона сама сказала, вона визнала, що Мозес був в особливому стані, але в ньому було щось таке дороге, таке любляче, таке здорове і таке стабільне, як ніби, переживши стільки жахів, він був очищений від невротичної нісенітниці. <u>Можливо, весь цей час, все це було зумовлене відсутністю необхідної йому жінки.</u></i>
99	<i>In Argentina they'd call you <u>macho commasculine</u> (BS, H: URL)..</i>	<i>В Аргентині тебе назвали б <u>надзвичайно маскуліним мачо.</u></i>
100	<i>But first, ringing Gersbach's doorbell, he had to face the <u>coldness (he couldn't understand it)</u> of Phoebe Gersbach, who answered (BS, H: URL).</i>	<i>Але спочатку, зателефонувавши в двері Герсбах, він зіткнувся з холодністю Фібі Герсбах, яка відкрила йому. <u>Зрозуміти причини цієї холодності він так і не зміг.</u></i>

SUMMARY

The work was devoted to the study of the peculiarities of the expression of role archetypes and their translation in the novel by Saul Bellow "Herzog".

The analysis allowed us to conclude that the concept of archetype is defined as meaningless constructs that find meaning and emotional characteristics, only being realized at the level of consciousness in the form of certain images. As part of the study, the following eight female role archetypes were identified: Demeter - a merciful, generous mother; Cora-Persephone - a young virgin, victim, mistress of the underworld; Athena is an impregnable virgin, strategist and tactician; Artemis - an eternal virgin, a rival of men, a vengeful hunter; Aphrodite - the embodiment of love and beauty, the muse of artists and poets; Hera is a faithful and jealous wife, a secular woman; Hestia, a woman who prefers solitude, has devoted herself to another meaning; Hecate is a matchmaker, a joker, a witch and a mediator.

The analysis allowed to single out 9 male archetypes, which are represented by the personalities of the following Olympic gods: 2. Hermes - cunning, cunning, mediator, a symbol of uncertainty and variability in marriage; 3. Ares - a fighter, soldier, rival, unloved son of the father, brave, determined, boastful, self-confident, rival; 4. Hephaestus - telepen, inventor, loner, simpleton, outcast, master at all hands; 5. Dionysus - a charismatic leader, an exalted lover, a romantic drunkard; 6. Zeus - father, boss, usurper, power - the purpose of life, has charisma, the makings of a great ruler 7. Prometheus - a revolutionary, ideologue, deputy, strategist and tactician, political player; 8. Poseidon - leader, ataman, competitor, determined, independent, persistent, vindictive, entrepreneur; 9. Hades - a secret ruler, a hermit, a shadow figure, strange, secret.

It was also found that in the process of translating role archetypes, the translator needs to focus on maintaining the adequacy of the text, given that role archetypes are represented by realities, metaphors, metonymy, comparisons, etc., which can cause difficulties. Translation and necessitate the application of numerous translation transformations.

The second section is devoted to the analysis of the peculiarities of the expression of role archetypes in Saul Bellow's novel "Herzog".

It was concluded that the male and female archetypes of the novel are in constant confrontation. Yes, the protagonist is in confrontation with all the women who meet on his way, given the differences in life positions and roles.

It was also found that the differences in the expression of archetypes of men and women are also that female archetypes combine several archetypes, given the diversity of female roles in society, while men adhere to one role archetype. The analysis revealed that Madeleine combines the archetypes of Athena, Aphrodite and Artemis, given that Madeleine is smart and attractive as Aphrodite, a strategist and tactician as Athena, a rival to men as Artemis. At the same time, the main character's friend Ramon is the personification of the archetype of Demeter and Aphrodite. Like Demeter, Ramona is merciful and generous, and at the same time beautiful and seductive, like Aphrodite. - a person who has dedicated his life to

another meaning. The minor character Phoebe Gersbach is the personification of the archetype of Hestia, a woman who prefers solitude who has devoted herself to another meaning, and Cory-Persephone, a victim of circumstances.

That Moses the Duke is the personification of the archetype of Hephaestus, Valentine Gersbach is the personification of the archetype of Dionysus.

Also, the use of equivalent translation is frequent, which was used in 27% of the analyzed examples. Less frequent is the use of such transformations as the transformation of lexical substitution, which was used in 16% of the analyzed examples, the transformation of addition, which was used in 10% of the analyzed examples.

The least frequent is the use of such transformations as the modulation transformation which was applied in 5% of the analyzed examples, the transformation of the grammatical substitution, which was used.